

**ДІЛОВИЙ
ВІСНИК**

**BUSINESS
HERALD**

ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНИЙ БЮЛЕТЕНЬ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ

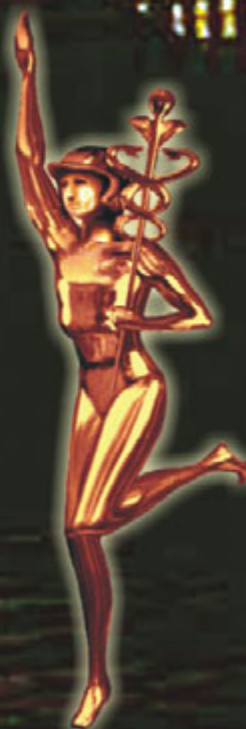
XIII CONGRESS

STAVANGER

29-30 SEPTEMBER 2005

2005 № 9-10 (113-114)

SEMMELOCK

Stein+Design Dlažby s.r.o.

Trnavská 3728
92601 Sered'

Slovenská Republika

Тел.: 031/7890533

Факс: 031/7890534

Навіть оригінальна в архітектурному плані громадська чи житлова споруда не буде естетично привабливою без належного вигляду навколишньої території. Йдеться про облаштування під'їзної дороги, садової доріжки, внутрішнього дворику, тераси індивідуальної забудови, міського майдану, пішохідної зони, автостоянки, скверика, дитячого майданчика чи про оформлення зовнішньої або внутрішньої площі торгового центру, готелю, ресторану, басейну та будь-якого іншого громадського закладу.

Безліч можливостей для втілення ідей найвибагливіших забудовників відкриваються завдяки співробітництву зі словацькою фірмою SEMMELROCK Stein+Design Dlažby s.r.o., яка входить до всесвітньо відомої міжнародної групи компаній з виробництва цегли, покрівельних і мостильних матеріалів WIENERBERGER та міжнародної маркетингової й інноваційної групи компаній з проектування оформлення території STEIN-DESIGN і впродовж багатьох років успішно працює над розробкою ексклюзивних дизайнерських вирішень облаштування населених пунктів чи окремих об'єктів.

Експериментуючи з матеріалами, формами та кольорами, майстерно komponуючи графічні візерунки й декоративні елементи, фахівці фірми SEMMELROCK Stein+Design Dlažby s.r.o. досягають бажаної вишуканості та неповторності дизайну окремих виробів і композицій. Розроблені ними взірці стали основою для виготовлення на спеціалізованих підприємствах у багатьох країнах найрізноманітніших видів бруківки й облицювальних плит, а також елементів сходів, огорож, бордюрів та ін.

Керуючись девізом "якість, традиція, інновації", фірма SEMMELROCK Stein+Design Dlažby s.r.o. постійно представляє нові напрями індивідуального дизайну та сучасні технології створення естетично привабливих і довговічних виробів, для виготовлення яких використовуються виключно високоякісні матеріали. Гарантію забезпечує жорсткий контроль якості згідно з технічними та екологічними нормами, до того ж на виробничих підприємствах введено сертифіковану систему менеджменту якості за стандартом ISO 9001.

E-mail: @semmelrock.sk
URL: www.semmelrock.sk

SEMMELOCK
STEIN+DESIGN

Інформаційно-рекламний бюлетень
Закарпатської торгово-
промислової палати
«ДІЛОВИЙ ВІСНИК»
 («BUSINESS HERALD»)
 № 9-10 (113-114) 2005 р.

Свідectво про реєстрацію
Закарпатського обласного
комітету в справах преси
та інформації:
серія 3т, № 118
від 17 червня 1997 р.

Засновник – Закарпатська
торгово-промислова палата
Президент
Отто КОВЧАР

Наша адреса:
Україна, 88015 м. Ужгород,
вул. Грушевського, 62
Тел.: (+38-0312) 662214, 669450
тел./факс: (+38-0312) 664477, 669499
e-mail: tpp@tpp.uzhgorod.ua
http://www.tpp.uzhgorod.ua

Інформаційно-рекламний бюлетень
надсилається підприємствам,
організаціям, установам, приватним
підприємствам – членам ЗТПП;
державним органам влади;
держадміністраціям; місцевим радам;
ТПП України; регіональним ТПП
України; ТПП зарубіжних країн;
торгово-економічним місіям України
за кордоном; іноземним посольствам
і торговим відділам посольств,
торгово-економічним місіям іноземних
держав, акредитованим в Україні

Відповідальний за випуск
Юрій ЯКУБЕЦЬ
Літредaktor
Ольга ЯКУБЕЦЬ

З питань співпраці і розміщення
рекламно-інформаційних матеріалів
звертатись за тел. (+38-03122) 669466
e-mail: info_tpp@tpp.uzhgorod.ua

Точки зору авторів публікацій
і редакції можуть не збігатися.
За достовірність наведених фактів,
цитат, власних назв та інших
відомостей відповідальність несуть
автори публікацій, рекламної
інформації – рекламодавці.
Редакція залишає за собою право
редагувати надані матеріали.
При передруці посилання
на інформаційно-рекламний
бюлетень Закарпатської ТПП
«Діловий вісник» обов'язкове

Підписано до друку 4.11.2005 р.
Видруковано в Інформаційно-
видавничому агентстві «ІВА»
88006 м.Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Тел.: (+38-0312) 660777, 660699
e-mail: iva@tcom.uzhgorod.ua
Замовлення № 86. Тираж 800

З М І С Т

Асоціація європейських
торгово-промислових палат.
Нові реалії – нові пріоритети 4-5

Засідання Українсько-угорської
та Угорсько-української секцій
торгово-промислових палат 6

Українсько-сербська та Українсько-чорногорська
ділові ради торгово-промислових палат 7

Міжнародний економічний форум «Україна-ЄС» –
крок до покращення інвестиційного клімату 8

ЗТПП і «MARR» реалізують спільний проект
з розвитку міжрегіонального співробітництва 9

Підприємці з Баварії —
у Закарпатській ТПП 10

Палати —
за співпрацю
регіонів 11

Українсько-білоруський семінар-нарада фахівців із сертифікації товарів 12
Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій
та господарського розвитку територій налаштоване на співпрацю 13
Дні туризму в Закарпатті 14-15
Запрошує туристична Мукачівщина 16-17
Семінари з питань митного та податкового законодавства 18

Презентація словацького борошномельного,
хлібопекарського і макаронного комбінату 21

Асоціація європейських торгово-промислових палат

У 1958 році, через рік після створення Європейського Співтовариства, з метою інтернаціоналізації підприємництва та сприяння розвитку міжнародної торгівлі було засновано Асоціацію європейських торгово-промислових палат (Європалату) зі штаб-квартирою у Брюсселі. З того часу Європалата завойовувала репутацію унікальної організації, результативність діяльності якої досягається завдяки об'єднанню торгово-промислових палат країн Європи, що працюють із суб'єктами господарювання, задіяними у найрізноманітніших сферах. Сьогодні вона представлена національними ТПП із 44 країн, де 2000 регіональних і місцевих палат охоплюють 18 мільйонів підприємств і організацій, більше 80 відсотків з яких належать до розряду малих і середніх.

Діяльність Асоціації європейських ТПП спрямована на представлення потреб, прагнень і переконань своїх членів; стимулювання процесу інтеграції країн Європи; надання відомостей про політику і програми Європейського Союзу; створення належних умов для економічних і торговельних відносин між Європою та іншими регіонами світу; сприяння членам Європалати у покращенні й гармонізації їх діяльності і послуг у контексті євроінтеграційних процесів та викликаних ними змін.

Кожен структурний підрозділ Європалати має конкретні цілі й напрями діяльності. Загальний відділ забезпечує взаємодію з членами Асоціації і європейськими міжнародними установами. Відділ електронної мережі сприяє розвитку мереж національних палат і їх взаємоз'язку в рамках Євросоюзу та за його межами. Відділ бізнесу відповідає за формування офіційної позиції Європалати в усіх сферах європейської політики, що мають вплив на підприємницьку діяльність, за створення конкурентоздатного, ділового середовища в Європі. Відділ зовнішніх відносин і торгівлі виступає захисником розвитку вільної торгівлі та процесів глобалізації на території Європи і реалізує проекти, що мають реальну цінність для національних ТПП. Відділ технологій розвиває і пропагує серед палат і підприємців нові технології зв'язку, надає допомогу в їх впровадженні. Відділ трудових ресурсів забезпечує юридичний і фінансові супровід справ Європалати, виконує управлінські функції.

При Європалаті діє Організація жінок-підприємців, створена з метою підтримки жінок, що працюють у бізнесі, забезпечення сприятливих умов для поєднання їхньої особистості і професійної діяльності, заохочення участі як у державних, так і в приватних програмах із співробітництва на регіональному, національному і європейському рівнях.

Європалата розробляє і реалізує конкретні програми та проекти. Зокрема, у сфері зовнішніх зв'язків було розроблено багатогранну програму технічної підтримки ТПП країн південної частини Середземноморського басейну.

Метою програми з підтримки електронної торгівлі стало залучення малих і середніх суб'єктів господарювання до участі в електронній торгівлі, а також оновлення бази даних торгово-промислових палат для надання ефективної і цілеспрямованої підтримки організаціям, що входять до їх складу.

Навчальна програма Європалати «Академія», яка щороку реалізується в 35 країнах Європи, спрямована на підвищення кваліфікації керівного персоналу національних палат.

Програма «Політика альтернативного вирішення спорів» покликана допомогти в досягненні найприйнятнішої угоди для сторін, що сперечаються. Можливість альтернативного вирішення спорів Асоціація надає також через Інтернет.

За допомогою програми «Ефективна організація» Європалата вживає конкретні заходи зі спрощення і вдосконалення законодавчого процесу в рамках ЄС. Оскільки в законодавстві як країн Європи, так і інших країн існують певні правила, норми й обмеження, що перешкоджають розвитку підприємництва.

Європалата підтримує політику ЄС, направлену на розвиток торговельних відносин із країнами, які не входять в Євросоюз, і сприяння експорту з країн ЄС в інші країни. Спеціальний проект «База даних доступу до ринку» містить відомості про умови доступу до ринку країн, що не є членами ЄС; звіти Єврокомісії щодо скарг з боку підприємців, пов'язаних із труднощами ведення торгівлі в країнах — не членах ЄС; інформацію про надійних ділових партнерів, які сумлінно виконують свої міжнародні зобов'язання; дані, що визначають цілі торгової політики ЄС, спрямовані на подальшу лібералізацію торгівлі.

Знайшли реальне втілення програми підтримки вступу національних ТПП країн Східної Європи в Європалату, сприяння торгово-промисловим палатам і підприємствам країн Східної Європи у процесі приєднання цих країн до ЄС, впровадження інформаційного інтернет-ресурсу «Чемберпас», реєстрації електронних підписів «Чемберсайд» та ряд інших.

НОВІ РЕАЛІЇ – НОВІ ПРІОРИТЕТИ

Шляхи поліпшення умов підприємництва та подолання зростаючого безробіття у країнах Європи стали головною темою дискусій на XIII конгресі Асоціації європейських торгово-промислових палат, що проходив 29-30 вересня у місті Ставангер (Норвегія) за участю 400 делегатів національних ТПП із 50 країн світу. Торгово-промислову палату України на форумі представляли Віктор Яновський — член Ради директорів Європалати, перший віце-президент ТПП України і президенти регіональних палат Одеської, Закарпатської, Закарпатської областей та м. Києва.

У вступній промові президент Європалати Крістоф Ляйтль, охарактеризувавши перспективи розвитку європейської економіки, відзначив, що нині, як ніколи, вона потребує впевнених, рішучих і далекоглядних дій із боку глав держав та урядів. Європалата, маючи прямий і опосередкований вплив на економічний розвиток на національному та міжнародному рівнях, у нових економічних умовах, що характеризуються глобалізацією і реструктуризацією, покликана сприяти зацікавленим сторонам у розробці та втіленні успішної, перспективної, орієнтованої на майбутнє спільної економічної стратегії.

Стурбованість серйозними труднощами на шляху лібералізації світової торгівлі висловив на конгресі голова Міжнародної торгової палати Йонг Сунг Парк. Це питання набирає особливої актуальності напередодні конференції міністрів країн — членів Світової організації торгівлі, зазначив він і закликав національні торгові й торгово-промислові палати, національні комітети МТП використовувати всі можливі важелі впливу

на урядові структури з метою досягнення прогресу на черговому раунді переговорів щодо запровадження нових правил у системі СОТ стосовно сільського господарства (скорочення державної підтримки фермерів, зниження й надалі скасування експортних субсидій, зниження тарифів на сільгосппродукцію), доступу на ринки послуг і промислових товарів, антидемпінгових процедур та ін.

Налаштовані на конструктивний діалог, учасники найвищого форуму європейських торгових палат на пленарних сесіях та за круглим столом відстоювали свої погляди і пропозиції щодо поліпшення сьогодишнього стану економіки Європи, конкурентоспроможності європейських товарів на міжнародному ринку, середньорічних темпів економічного зростання не тільки країн Євросоюзу, а й країн, що знаходяться за його межами. Не залишилися поза

увагою делегатів конгресу й глобальні тенденції світового економічного розвитку. Найкращою і найпоспільовнішою відповіддю на виклик глобалізації більшість із них вважає розвиток багатосторонніх систем, довіра до яких залежатиме від того, чи зможуть провідні країни — члени СОТ забезпечити неодноразово обіцяну лібералізацію світової торгівлі, чи знову візьме гору національний егоїзм.

За підсумками пленарних засідань конгресу, засідання Ради директорів Асоціації європейських торгово-промислових палат, засідання генеральних секретарів національних ТПП, робочих зустрічей керівників делегацій було розроблено пріоритетний план дій Європалати на наступний рік, погод-

жено ряд принципово нових підходів щодо співробітництва національних ТПП у рамках Асоціації, ухвалено рішення з підтримки Європейської ініціативи з розвитку підприємництва та забезпечення зайнятості населення шляхом просування управлінських реформ і лобіювання інтересів підприємств у законодавчих і виконавчих органах ЄС.

Під час виборів нового президента Європалати більшість голосів членів Асоціації були віддані П'єру Сімону — президенту Паризької торгово-промислової палати, віце-президенту Асамблеї торгово-промислових палат Франції, який замінить Крістофа Ляйтля на цьому посту з січня наступного року. Заступниками президента Європалати стали Петер Егарт — президент Асоціації торгово-промислових палат Швеції, Георгіос Кассімагіс — президент Союзу торгово-промислових палат Греції, Петер Мігок — президент Словацької торгово-промислової палати. Поточними справами Асоціації до наступного конгресу, що відбудеться у жовтні 2006 року в місті Тесалонікі (Греція), керуватиме Рада директорів Європалати, до складу якої переобрано і Віктора Яновського — першого віце-президента ТПП України.

Отто Ковчар,
член Ради ТПП України,
президент Закарпатської ТПП.

УКРАЇНА — УГОРЩИНА

Засідання Українсько-угорської та Угорсько-української секцій торгово-промислових палат

Спільні засідання секцій, що діють на підставі укладеної в 2001 році угоди про співпрацю між національними палатами України та Угорської Республіки, проводяться щороку з метою обговорення актуальних питань сприяння розвитку двосторонніх взаємин на міждержавному й міжрегіональному рівнях, поглиблення українсько-угорських торговельно-економічних відносин, встановлення безпосередніх зв'язків між суб'єктами господарської діяльності двох країн.

Четверте засідання секцій проходило 17 жовтня у Будапешті в Торгово-промисловій палаті Угорщини. До складу української делегації на чолі з першим віце-президентом ТПП України Віктором Яновським увійшли: Валерій Король - начальник управління міжнародних економічних зв'язків ТПП України, Юрій Гецько - президент Українсько-угорської секції ТПП України, Отто Ковчар - президент Закарпатської ТПП, Володимир Цимбал - президент Черкаської ТПП, Микола Ярошук - президент Рівненської ТПП, Микола Костюков - перший віце-президент Луганської ТПП, Ігор Бельченко - директор кооперативу "Кераміка", Валерій Саєнко - директор фірми "Карат", Олександр Кухар - директор фірми

"Верстатник", Віктор Мануйлик - директор СП "Хемолак", Василь Устич - директор ТОВ "Фактор-Тойс", Валерій Павловський - директор ТОВ "Електропромремонт", Олександр Цанько - віце-президент ТОВ "ВІЖИ-3000", Ігор Кабацький - заступник директора НДІ високих напруг, Віталій Швець - інженер-технолог ЗАТ "Черкасиелеватормаш", Юрій Зихор - приватний підприємець.

Із вітальними словами до учасників зібрання звернулися президент ТПП Угорщини Ласло Парраг та перший віце-президент ТПП України Віктор Яновський. Свої бачення перспективних напрямів розвитку двосторонніх торговельно-еко-

номічних відносин висловили: з української сторони Надзвичайний і Повноважний Посол України в Угорській Республіці Юрій Мушка, з угорської - начальник управління зовнішньоекономічних зв'язків із країнами СНД уряду Угорщини Томаш Беркі. З інформацією про реальні можливості міжпалатівської співпраці виступив перший віце-президент ТПП України Віктор Яновський, проведеної впродовж року роботу секцій палат проаналізували президент Закарпатської ТПП Отто Ковчар та президент Угорсько-української секції ТПП Угорщини Тібор Дябронка.

Далі відбулися двосторонні переговори між представниками регіональних палат, керівниками підприємств, приватними підприємцями. Згідно з попередніми заявками і комерційними пропозиціями організатори забезпечили учасникам підбір потенційних партнерів для переговорів за відповідними профілями діяльності та взаємними інтересами. А завершилась робоча програма відвіданням Парламенту Угорської Республіки та ознайомленням з історичними реліквіями угорського народу, що було організовано депутатом Парламенту Угорщини, заступником голови комітету, експертом Європарламенту з питань євроінтеграції Ріхардом Хьорчиком.

Катерина Зейкан,
секретар Українсько-угорської
секції ТПП України,
начальник відділу ЗЕЗ ЗТПП.

УКРАЇНА — СЕРБІЯ І ЧОРНОГОРІЯ

УКРАЇНСЬКО-СЕРБЬСЬКА ТА УКРАЇНСЬКО-ЧОРНОГОРСЬКА ДІЛОВІ РАДИ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ

Ділова місія Торгово-промислової палати України за участю Закарпатської, Луганської, Рівненської, Черкаської регіональних ТПП і представників ряду вітчизняних виробничих підприємств у Сербії і Чорногорії була організована за сприяння ТПП Сербії та ТПП Чорногорії, Торговельно-економічної місії у складі Посольства України в Сербії і Чорногорії.

У Белграді в Посольстві України в Сербії і Чорногорії 19 жовтня відбувся офіційний прийом української делегації, очолюваної першим віце-президентом ТПП України Віктором Яновським. Виконуючий обов'язки Надзвичайного і Повноважного Посла України в Сербії і Чорногорії Юрій Лисенко ознайомив присутніх із сьогодишнім станом двосторонніх міждержавних

карпатська ТПП, що має напрацьований досвід співпраці з регіональними ТПП міст Сомбор, Нови Сад та Суботица.

21 жовтня, після переїзду нашої делегації до Чорногорії, у Торгово-промисловій палаті Чорногорії у місті Подгорице відбулося засідання Українсько-чорногорської ділової ради та переговори між представниками бізнесових кіл Чорногорії і членами української делегації. Керівники палат разом із підприємцями намагалися відпрацювати оптимальні схеми двосторон-

відносин, наголосивши: Сербія і Чорногорія залишається одним із важливих і перспективних торговельно-економічних партнерів України на Балканах. Керівник Торговельно-економічної місії у складі Посольства України в Сербії і Чорногорії Сергій Дрозд, аналізуючи експортно-імпорتنі можливості нашої держави та Сербії і Чорногорії, зауважив, що в структурі товарообороту головні позиції нині займають металургійна, легка, вугільна, гірничодобувна, енергетична промисловість, сільське господарство. Перспективними щодо співробітництва є машино- та приладобудування, виробництво високотехнологічної продукції, оборонна промисловість, транспорт, туризм.

Того ж дня у приміщенні Торгово-промислової палати Сербії у Белграді пройшло засідання Українсько-сербської ділової ради, в ході якого особливу увагу було приділено пошуку конкретних точок взаємодії з метою активізації двосторонніх зв'язків, запровадженню нових форм співробітництва, реалізації в перспективі спільних проектів, покликаних зміцнювати наше партнерство. Керівники вітчизняних регіональних палат розповіли про

пріоритетні напрями розвитку економіки конкретних областей України, експортний потенціал та можливі шляхи співпраці з потенційними партнерами. Конструктивному діалогу сприяла взаємна налаштованість на налагодження та інтенсифікацію контактів, насамперед, на регіональному рівні. Обидві сторони висловили готовність укласти конкретні угоди між регіональними палатами, як це вже зробила За-

ньої взаємодії задля подальшого розвитку торговельно-економічного співробітництва між нашими країнами. Адже відсутність проблемних міждержавних питань, дружні відносини народів України та Сербії і Чорногорії створюють для цього найсприятливіші умови.

Отто Ковчар,
член Ради ТПП України,
президент Закарпатської ТПП.

Авторитет цього річного V міжнародного економічного форуму, що проходив у Львові 5-7 жовтня під назвою "Україна-ЄС", зріс, насамперед, завдяки участі в його роботі Президента України Віктора Ющенка, який у виступі на пленарному засіданні підкреслив надзвичайну важливість проведення подібних заходів як у контексті налагодження продуктивного діалогу між представниками влади й бізнесу, так і в контексті міжрегіонального та прикордонного співробітництва. Глава держави наголосив на необхідності широкого залучення в український бізнес зарубіжних і національних інвестицій, зазначивши, що це — одна з умов подальшого економічного зростання в нашій країні, створення нових робочих місць.

Загалом до Львова з'їхалися представники понад 120 офіційних установ і бізнесових асоціацій іноземних держав. Географія учасників форуму включала країни ЄС — Австрію, Ірландію, Італію, Німеччину, Францію, Польщу, Словаччину, Угорщину, Чехію, а також Люксембург, Норвегію, Канаду, Румунію, Росію та Білорусь. У роботі форуму брали участь представники інституцій Євросоюзу, міжнародних фінансових організацій, торговельно-економічних місій, міністерств та відомств, органів виконавчої влади, торгово-промислових палат, підприємницьких структур. Національні палати України і Польщі представляли президент ТПП України Сергій Скрипченко та голова Господарчої палати Польщі Анджей Арендарський.

На форум прибули також близько 130 представників ділових кіл Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Рівненської областей та Автономної Республіки Крим. До складу делегації Закарпаття, яку очолював заступник голови Закарпатської облдержадміністрації Володимир Гоблик, увійшли начальник головного управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків і туризму Закарпатської ОДА Ернест Нусер, президент Закарпатської торгово-промислової палати Отто Ковчар, представники ряду інших державних та бізнесових структур.

У рамках економічного форуму працював міжнародний ярмарок інвестицій та нерухомості за двома тематичними підрозділами — "Інвестиції на інновації" і "Земля та нерухомість". Якщо в основу побудови експозиції попередніх ярмарків закладався галузевий прин-

Міжнародний економічний форум "Україна-ЄС" — крок до покращення інвестиційного клімату

цип, то цього року ярмарок було сформовано, виходячи з магістральних напрямів інвестиційної діяльності — впровадження інноваційних проектів на базі новітніх технологій та наукових розробок, а також використання земельних ресурсів і об'єктів нерухомості. Разом з тим ярмарок відображав можливості започаткування нової справи в сфері малого та середнього бізнесу. Було представлено понад 100 проектів, загальна вартість яких склала понад 10 млрд. дол. США. Серед учасників — державні установи, органи державного та муніципального управління, банківські установи, страхові компанії, ріелторські фірми, будівельні організації, виробничі підприємства, суб'єкти інвестиційної діяльності. Переважна більшість представлених проектів стосувалася сфери використання земельних ділянок, об'єктів нерухомості, пропозицій нового будівництва.

Оглянувши експозицію ярмарку, Віктор Ющенко особливо відзначив пропозиції паливно-енергетичного комплексу. Він взяв участь у церемонії підписання меморандуму між представниками українських та американських компаній, які вирішили спільно реалізувати проект "БродАгроОіл" — найбільшу інвестиційну пропозицію вартістю 3 млрд. дол. США. У присутності Глави держави було підписано й протокол намірів щодо спільної трансграничної стратегії міжрегіонального співробітництва вздовж українсько-польського кордону між Волинською, Закарпатською та Львівською областями України і Підкарпатським та Люблінським воєводствами Республіки Польща.

Серед інших ділових заходів, що відбувалися впродовж трьох днів роботи форуму, слід назвати засідання міжнародного Трейд-клубу за участю близько 40 дипломатів із 20 держав світу, міжнародні конференції "Програмні інструменти реалізації політики сусідства Європейського Союзу щодо Украї-

ни", "Торговельне та інвестиційне співробітництво: проблеми і перспективи", "Наука, інновації, бізнес, інвестиції та розвиток регіонів"; круглі столи "Довгострокове проектне кредитування малого та середнього бізнесу в рамках міжнародних кредитних ліній ЄБРР", "Інвестиції у житлове нерухомість", "Фінансово-інвестиційне співробітництво України та Польщі"; семінари "Політика інновацій, досвід Польщі та України", "Проблеми діяльності суб'єктів на ринку нерухомості" і, звичайно ж, двосторонні зустрічі і переговори підприємців України та іноземних держав.

Кінцево оцінювати результативність та ефективність міжнародного економічного форуму "Україна-ЄС" можна буде лише з часом, коли запропоновані потенційним партнерам проекти трансформуються у реальні контракти, хоча деякі позитивні моменти можна констатувати вже зараз. Враховуючи, що більшість із проектів перебуває лише в стадії переговорів, економічних експертів та детального вивчення, українські дебютанти ярмарку інвестицій та нерухомості доволі оптимістично, хоча й без зайвих ілюзій, заявляють про реальні шанси на успіх. Для закордонних інвесторів, які вкладають чи прагнуть вкласти свої кошти в економіку України, участь у форумі Президента України стала своєрідною державною гарантією, а обіцянку Віктора Ющенка вжити заходів для того, аби підприємство у вільних та спеціальних економічних зонах не почувалося потерпілим, інвестори сприйняли як "зелене світло" для повернення капіталу на території пріоритетного розвитку. А ще представники бізнесу розцінюють форум як нагоду реабілітувати можливості недостатньо використаного потенціалу євро регіонів для вирішення спільних із сусідніми державами питань, зокрема в галузі екології та туризму.

Вл. інф.

ЗТПП і “MARR” реалізують спільний проект з розвитку міжрегіонального співробітництва

Сприяння розвитку різних форм співпраці з партнерськими організаціями прикордонних регіонів сусідніх країн — одне з пріоритетних завдань Закарпатської торгово-промислової палати. Позаяк будь-яка взаємодія, спрямована на поглиблення громадських чи бізнесових зв'язків на міжрегіональному рівні, відкриває реальні можливості для встановлення безпосередніх виробничо-торговельних відносин суб'єктів господарювання.

Унікальне географічне положення Закарпаття, що межує одразу з чотирма країнами, у тому числі й Польщею, історично сприяло налагодженню ділових та культурних контактів наших краян із добрим сусідом з Підкарпатського воєводства. Як результат — сьогодні багатосторонні зв'язки між нашими областями не тільки успішно розвиваються, а й вступили в нову якіснішу фазу внаслідок приєднання Польщі до Європейського Союзу.

Усталені контакти в цьому регіоні має і Закарпатська ТПП — уже понад десять років вона плідно співпрацює з Підкарпатською господарчою палатою у м. Кросно. А три роки тому були зроблені перші кроки з налагодження взаємодії з Агенцією регіонального розвитку “MARR” (м. Мелець). Тоді в рамках співробітництва міст-побратимів — польського Мелеця і закарпатського Мукачева, яке триває з 1993 року, у Мелеці відбулась зустріч представників уряду міста, Агенції регіонального розвитку “MARR”, польських бізнесменів із закарпатською делегацією у складі представників міськради Мукачева і Закарпатської ТПП. Результатом зустрічі стало підписання протоколу намірів про сприяння всебічному розвитку торговельно-економічних стосунків між Закарпатською областю і Підкарпатським воєводством.

Сьогодні ділові стосунки ЗТПП та “MARR” збагатились спільною участю в реалізації проекту “Розвиток підприємництва — шлях до економічного розвитку За-

карпатської області та Підкарпатського воєводства”, покликаною зміцнювати взаємовигідні добросусідські відносини між регіональними громадами, відкривати нові можливості та перспективи взаємодії бізнесових структур.

Підтримка даного проекту, який фінансується “PHARE”, надала можливість підприємствам — членам Закарпатської ТПП та іншим господарникам краю 6—8 жовтня побувати у м. Мелець із діловою місією. Закарпатську торгово-промислову палату представляли президент ЗТПП О. Ковчар, начальник Хустського відділення ЗТПП Ю. Снетков, секретар Українсько-польської секції ЗТПП З. Сойма. Рекламні матеріали та комерційні пропозиції ряду закарпатських підприємств презентували їх керівники — голова правління БАТ “Ужгородхліб” А. Токарчук, директор ДП “Сокирицький цеолітовий завод” І. Пластуняк, директор ДП “Андезит” І. Порада, директор ТОВ “Факт” О. Погребняк, комерційний директор ТОВ “Атріум” Й. Лецович, директор ПП “Реал-Тюнінг” Д. Корнев, директор ТОВ “Каратбуд” І. Проців, директор ТОВ “Галант-Центр” А. Терпак.

Під час багатогалузевої виставки-ярмарку, що саме проходила в місті, закарпатці мали змогу провести переговори з

представниками польських фірм, встановити нові контакти, а також на власні очі побачити зміни в економічному житті Польщі, що сталися після вступу країни до ЄС, ознайомитися з набутим досвідом діяльності польських підприємств у процесі адаптації до нових умов господарювання.

У рамках виставки-ярмарку відбулась науково-практична конференція за участю представників влади міста Мелець, Агенції регіонального розвитку “MARR”, Закарпатської та Жешувської торгово-промислових палат, бізнесових кіл Польщі та України. Серед почесних гостей були присутні сенатор Польської Республіки В. Ортель, віце-президент м. Мелець Б. Бенек, директор Жешувської ТПП Р. Кісала, представники — Старовства повітового у Мелеці А. Курдзель та Центру підтримки бізнесу М. Тиравовський. Із основами провадження бізнесу на території України та Польщі, станом економіки в областях, перспективами торгово-економічної співпраці Підкарпатського воєводства і Закарпатської області присутніх знайомили представники Агенції регіонального розвитку “MARR” і Закарпатської ТПП. Основні теми, що стали предметом обговорення учасників конференції, стосувалися пошуку шляхів подальшого зміцнення міжрегіональних господарських зв'язків, повнішого використання наявного потенціалу обох областей, спільного вирішення проблем, які виникають у процесі співпраці Закарпаття і Підкарпатського воєводства.

Окремо хочеться наголосити на особливій доброзичливості й сердечності сусідів-поляків, що ми відчували під час перебування у Мелеці. Організатори доклали максимум зусиль, аби прийом бізнесової делегації Закарпатської ТПП пройшов на належному рівні.

Продовженням бізнес-зустрічей у м. Мелець стане ділова місія польських підприємців, яка проходитиме в Ужгороді 5—7 грудня цього року. Отож є всі підстави вважати: контакти, встановлені між представниками ділових кіл завдяки реалізації спільного проекту Закарпатської ТПП та Агенції регіонального розвитку “MARR”, закладуть основу довготривалої і взаємовигідної співпраці.

Зенона Сойма,
секретар Українсько-польської
секції Закарпатської ТПП,
завідуюча сектором ЗТПП
з оцінки майна та майнових прав.

Підприємці з Баварії — у Закарпатській ТПП

Реальним інструментом розвитку взаємовигідних відносин між підприємницькими структурами Закарпаття і Німеччини стали зустрічі підприємців на регіональному рівні, які організовує Закарпатська торгово-промислова палата. Торік у рамках співпраці, закріпленої угодою між Закарпатською ТПП і Бюро сприяння економічного розвитку Саксонії, делегація німецьких підприємців із діловою місією вже побувала в нашому краї. Цьогорічна зустріч представників закарпатських та німецьких підприємств, що відбулася 13 жовтня, дала добрий старт розбудові співробітництва суб'єктів господарювання нашого краю і округу Оберфранкен (земля Баварія).

Робочому спілкуванню підприємців двох країн передувала офіційна зустріч представників Закарпатської облдержадміністрації та Закарпатської ТПП з німецькою делегацією на чолі з президентом округу Оберфранкен Гюнтером Денцлером. Вітаючи поважне головне гостя зібрання, начальник продового управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків і туризму Закарпатської ОДА Ернест Нусер підкреслив практичну значимість події для налагодження та поглиблення контактів на засадах взаємовигідного партнерства в різних сферах життєдіяльності споріднених регіонів України і Німеччини в умовах оновленого Євросоюзу. Його підтримав доктор Гюнтер Денцлер, нагадавши про шестирічний досвід співпраці самоврядних органів Закарпаття і муніципального округу Оберфранкен. — Сьогоднішня зустріч покликана надати імпульс двосторонньому співробітництву з широкого кола питань, які можна згрупувати приблизно за такими тематичними напрямками: торговельно-економічний, сільське господарство, медицина, наука та культура, — наголосив він.

Керівник департаменту зовнішньоекономічних зв'язків Торгово-промислової палати Верхньої Франконії в м. Байройт Ханс Колб і президент Закарпатської ТПП Отто Ковчар підписали протокол про наміри щодо співпраці між палатами, який передбачає, насамперед, сприяння налагодженню і розвитку ділових взаємин суб'єктів підприємництва обох регіонів.

У ході зустрічі Герхард Травнічек, що працює у Закарпатській ТПП радником з економічних питань у рамках проекту CIM при GTZ-Німеччина, ознайомив німецьких гостей з пріоритетами соціально-економічного розвитку Закарпаття, акцентувавши на умовах провадження підприємницької діяльності в області, реальних можливостях залучення інвестицій у розвиток конкретних галузей та розширення зовнішньої торгівлі. Обізнаність з місцевими особливостями ринку, бачення плюсів та мінусів українського законодавства щодо іноземних підприємств, які працюють у нашій дер-

жаві, розуміння інших факторів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність у регіоні, допомогли пану Травнічку — уродженцю м. Брамберг (Верхня Франконія) повніше й доступніше донести своїм співвітчизникам інформацію про економічний потенціал Закарпатської області.

Про послуги, які надає Закарпатська ТПП, насамперед, що стосуються підтримки діяльності іноземних суб'єктів господарювання в українському правовому полі, розповів юрисконсульт ЗТПП Олександр Бібен.

Користуючись нагодою, закарпатські й німецькі підприємці у другій половині дня вже вели безпосередні ділові переговори. Зокрема, пропозиції щодо впровадження технологій у монтаж складних і нестандартних сталевих конструкцій німецької фірми "Industrienmontagen Leipzig GmbH" зацікавили представників BAT "Мукачівський завод "Точприлад" і ТОВ "Компроф" з Ужгорода. Підприємці одного з найбільших виробників жіночого та чоловічого модельного одягу в Європі — компанії "Dolzer Maßkonfektionäre GmbH" спілкувалися з закарпатськими виробниками в галузі легкої промисловості — ЗАТ "Ужгородська швейна фабрика", СП "Біад Сейлс-Мукачево", БАТ "Укрпроджест Берегівська швейна фабрика", ТОВ "Едельвейс-Лего". Партнерів зі збуту електробудівельних елементів — автоматичних вимикачів, запобіжників, роз'єднувачів, збірних рейкових систем, електронних вимірювачів, реле для регулювання напруги та ін. шукала фірма "Klaus Bruchmann GmbH". Із метою спільних намірів щодо реалізації цих товарів в Україні на зустріч прибули представники ПП "Технократ", ВКФ "Електра", ПП "Транскіб" з Ужгорода та ПП "Спа-лах" із Мукачева.

Зрештою, як підтвердили й українські й німецькі учасники зустрічі, діалог був доволі плідним — закладено основу для заключення угод, підписання контрактів, обговорено плани їх реалізації. Є надія, що встановлені нові зв'язки між нашими регіонами значно наблизять німецьких підприємців до їхніх українських партнерів.

Вл. інф.

Перший регіональний молодіжний форум “Південь—Захід: нас не роз’єднати”, що з 9 по 11 вересня проходив на чорноморському узбережжі в смт Коблево на Миколаївщині й зібрав понад три тисячі учасників із Миколаївської, Івано-Франківської, Закарпатської та Львівської областей, продемонстрував не лише спільність поглядів, думок і цілей молоді південного та західного регіонів задля розбудови гідного майбутнього України, а й заклав надійну основу для подальшої економічної співпраці регіонів.

Під час роботи форуму в Миколаївській торгово-промисловій палаті відбулася ділова зустріч за участю президентів Миколаївської ТПП — Сергія Власенка і Закарпатської ТПП — Отто Ковчара та віце-президентів Івано-Франківської ТПП — Антона Яцишина і Львівської ТПП — Юрія Пукальського. В результаті проведених переговорів керівники чотирьох палат у присутності голови Миколаївської облдержадміністрації Олександра Садикова підписали договір про співробітництво, покликаний об’єднати спільні зусилля з метою розвитку нових видів палатівської діяльності, взаємної інформаційної підтримки, розширення сфери надання послуг, всебічного сприяння діяльності суб’єктів господарської діяльності Півдня і Заходу.

ПАЛАТИ — ЗА СПІВПРАЦЮ РЕГІОНІВ

При ТПП України створено ЄвроІнфоКореспондентський центр

На початку листопада у Торгово-промисловій палаті України за участю керівника Представництва Європейської Комісії в Україні Ієна Боуга, першого віце-президента ТПП України Віктора Яновського відбулася презентація першого на території СНД ЄвроІнфоКореспондентського центру, що працюватиме при ТПП України. Практичному втіленню цього проекту сприяли переговори президента ТПП України Сергія Скрипченка з президентом Асоціації європейських торгово-промислових палат Крістофом Ляйтлем, що відбулися під час зустрічі офіційних делегацій Європалати і ТПП України в червні цього року.

Наразі ЄвроІнфоКореспондентський центр надаватиме інформацію з наступних питань: політика Європейського Союзу щодо малого і середнього бізнесу, законодавча база ЄС, правова регламентація торгівлі з Євросоюзом, європейські стандарти якості продукції, сертифікація продукції, митні

процедури й тарифна політика ЄС, критерії екологічності продукції, вимоги до маркування та упаковки товарів, дані про європейських товаровиробників.

Окрім того, ЄвроІнфоКореспондентський центр здійснюватиме аналіз європейського ринку, сприятиме розповсюдженню комерційних пропозицій українських підприємств, налагодженню прямих контактів з іноземними партнерами, реалізації у нашій країні програм ЄС, які передбачають підтримку малого й середнього бізнесу, а також виконуватиме замовлення підприємців країн Європи, які бажають працювати на українському ринку.

У перспективі передбачається створити в Україні мережу ЄвроІнфоКореспондентських центрів на базі регіональних торгово-промислових палат.

Роман Ковчар,
спеціаліст ЗТПП по роботі з фондами,
проектами і грантами.

Українсько-білоруський семінар-нарада фахівців із сертифікації товарів

Однією з традиційних послуг, які надають вітчизняні торгово-промислові палати, є засвідчення і видача сертифікатів про походження товарів. Тому проведення ТПП України спільно із зарубіжними ТПП спеціалізованих міжнародних семінарів із питань сертифікації – добра нагода для обміну досвідом роботи фахівців ТПП України й регіональних ТПП зі своїми закордонними колегами.

Подібні заходи вже організовувалися за ініціативи Закарпатської ТПП у містах Ніредьгаза і Мішкольц (Угорщина) в травні 2003 року та Волинської ТПП – у Любліні (Польща) і Луцьку в березні 2004-го. Цього року черговий семінар проходив з 20 по 23 вересня – спочатку в Луцьку на базі Волинської ТПП, згодом – у Бресті (Білорусь) на базі Брестської ТПП.

У Луцьку керівники структурних підрозділів вітчизняних ТПП із сертифікації розглядали питання, що стосуються практики організації робіт із сертифікації походження товарів у системі ТПП України; правил визначення країни походження товарів для країн СНД; введення автоматизованої

програми видачі сертифікатів походження товарів і формування відповідної бази даних; практики видачі сертифікатів походження на товари, що експортуються в країни ЄС; нового регламенту Комісії ЄС для товарів, які підпадають під дію Гармонізованої системи преференцій на період з 1.01.2006 по 31.12.2008 роки; особливостей визначення країни походження текстильної продукції, що експортується в країни ЄС, США, Мексиканські Сполучені Штати та вимоги до оформлення сертифікатів походження на цю продукцію; практики проведення верифікації сертифікатів походження Держмитслужбою України.

Уже на двосторонньому рівні семінар продовжив роботу в Бресті, де представники української делегації мали змогу ознайомитися з практикою роботи відділень Білоруської ТПП та митних органів у сфері сертифікації, а також із діяльністю спеціальної економічної зони "Брест".

Марта Манцулич,
секретар Ради і Президії Закарпатської ТПП,
віце-президент ЗТПП.

Захист економічної конкуренції — на контролі Антимонопольного комітету України

З Антимонопольним комітетом України, на органи якого покладено повноваження здійснювати державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів (ст. 3 Закону України від 26.11.93 р. №3659-III «Про Антимонопольний комітет України» (далі — Закон про АМК), доводилося мати справу багатьом підприємцям.

Положенням про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції, затвердженим розпорядженням Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 р. №181-р, визначено, що перед проведенням перевірки структурні підрозділи, відділення АМК здійснюють попередній аналіз відповідного ринку товарів, вивчають нормативні акти, що регулюють діяльність об'єкта перевірки, а також за потреби готують і надсилають у встановленому порядку запити про надання інформації щодо діяльності суб'єкта господарювання тощо.

Згідно зі ст. 22-1 Закону про АМК, суб'єкти господарювання зобов'язані на вимогу територіальних відділень Антимонопольного комітету України подавати документи, письмові та усні пояснення, іншу інформацію, у тому числі інформацію з обмеженим доступом, необхідну для здійснення АМК і його територіальними відділеннями завдань, передбачених законодавством.

За неподання, несвоєчасне подання інформації або подання завідомо недостовірної інформації Антимонопольному комітету України та його територіальним відділенням керівники підприємств (об'єднань, господарських товариств та ін.) і осо-

би, які займаються підприємницькою діяльністю, несуть відповідальність у вигляді штрафу до 7 н.м.д.г. (119 грн.) та до 20 н.м.д.г. (140 грн.) відповідно (ст. 166-4 КпАП).

Крім того, згідно з п. 13 ст. 50 та п. 2 ст. 52 Закону України від 11.01.2001 р. №2210-III «Про захист економічної конкуренції» (далі — Закон про конкуренцію), за порушення строків надання інформації на суб'єктів господарювання накладаються штрафи в розмірі до одного відсотка доходу (виручки) госпсуб'єкта від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

Якщо давність виконання постанов про накладення адміністративних стягнень становить три місяці, то строк давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбачений п. 13 ст. 50 цього Закону, складає три роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення — з дня закінчення вчинення порушення. Отож, надсилаючи кілька запитів щодо однієї й тієї ж інформації та не одержуючи відповіді у встановлені строки, Антимонопольний комітет України визнавав таке правопорушення триваючим і притягав до відповідальності лише один раз. Натомість Вищий господарський суд України дійшов висновку, що факти неодноразового неподання інформації на запити органів АМК не є триваючим порушенням у розумінні ст. 42 Закону про конкуренцію, а утворюють самостійні (окремі) порушення законодавства про захист економічної конкуренції, що дає можливість Антимонопольному комітету України накладати стягнення за кожне неподання інформації на свої запити.

Мирослава Красіна.

Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій налаштоване на співпрацю

З метою збереження ефективно діючих і перспективних інвестиційних проектів, активізації процесу залучення й супроводу інвестицій, створення позитивного інвестиційного клімату в області, відповідно до рішення XVI сесії четвертого скликання Закарпатської обласної ради від 19.04.2005 року за №538 та розпорядження голови Закарпатської облдержадміністрації від 11.07.2005 року за №398 створено товариство з обмеженою відповідальністю "Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій".

До складу засновників товариства, яке є правонаступником органу господарського розвитку СЕЗ "Закарпаття", увійшли обласна рада, обласна державна адміністрація, Закарпатська ТПП та ряд інших юридичних осіб, в тому числі банки, страхові компанії, підприємства з іноземними та вітчизняними інвестиціями, проектні й будівельні організації, інші структури, зацікавлені в успішній реалізації інвестиційних проектів у нашому краї.

Агентство здійснюватиме всі види діяльності, передбачені чинними нормативно-правовими актами з інвестиційної політики в Україні та статуту агентства, серед яких:

- розробка і забезпечення реалізації стратегії та поточних програм залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки регіону (туризм, рекреація, промисловість, транспорт, енергетика, сільське господарство);
- сприяння розвитку економічного потенціалу області на основі ефективного комплексного використання сировинних, промислових, рекреаційних та сільськогосподарських ресурсів;
- стимулювання інвестиційної діяльності на території регіону відповідно до вимог ЄС, СОТ, міжнародних угод та на засадах, передбачених Законами України про інвестиційну і зовнішньоекономічну діяльність;

• розробка і здійснення комплексу організаційних заходів щодо забезпечення залучення фінансових ресурсів, у тому числі власних коштів підприємств і організацій (включаючи й іноземних), а також благодійних фондів, громадських організацій та фізичних осіб.

Агентство забезпечуватиме фаховий юридичний, економічний, інженерний, кадровий супровід під час реалізації інвестиційних проектів у промислових та інших галузях економіки області. Актуальним і перспективним вбачається інвестування у розбудову інфраструктури оздоровчо-рекреаційних закладів, гірськолижних комплексів, розробку і використання термальних вод, впровадження медичних технологій, у збереження історико-культурної спадщини та ін. Передбачається також надання Закарпатською ОДА права замовлення агентством генеральних планів розвитку відповідних територій та підготовки документів для користувачів земельних угідь і учасників аукціонів.

Нині для збереження життєдіяльності стовідсотково експортоорієнтованих підприємств, що раніше працювали в умовах СЕЗ і ТПП, а також подальшого надходження інвестицій потрібно, насамперед, запровадити спеціальний митний режим роботи цих підприємств із введенням нульової ставки ввізного мита на комплектуючі й матеріали, відпрацювати схему вчасного і повного відшкодування ПДВ при експорті продукції цих підприємств. А щоб продовжити будівництво започаткованих заводів, слід зберегти режим ввезення обладнання, устаткування, що не виробляється в Україні, без сплати ПДВ та ввізного мита.

Для вирішення питання стабілізації умов інвестиційної діяльності агентством запропоновано запровадження перехідного режиму роботи інвестиційних проектів та ініційовано розгляд проекту Закону України "Про загальні засади створення та функціонування інвестиційних парків", який був розроблений представниками інвестиційних проектів Закарпаття з урахуванням вимог ЄС та СОТ і направлений після узгодження у Закарпатській облдержадміністрації і Кабінеті Міністрів України на експертизу у відповідні міністерства й відомства України, асоціації іноземних інвесторів, що мають представництва в Україні, консалтингові організації. Законопроект опрацьовується також групою народних депутатів України. У ньому, зокрема, передбачено:

- відсутність будь-яких пільг із прямого оподаткування (податок на прибуток підприємств);
- запровадження спеціального митного режиму відповідно до вимог ЄС, СОТ, Митного кодексу України;
- створення єдиного модуля стимулювання інвестиційної діяльності – інвестиційного парку за взірцем країн Центральної та Південно-Східної Європи;
- застосування прийнятих у світовій та європейській практиці форм стимулювання інвестора (прискорення амортизації основних засобів, пільгові податки на землю і нерухомість та ін.).

На пропозицію авторів законопроекту рішення про відкриття інвестпарку в конкретній галузі чи місцевості прийматиме Кабінет Міністрів України на базі закону, схваленого Верховною Радою України. Уряд має визначати можливість і доцільність створення парку, відповідність інтересам національної економіки, а також нести відповідальність за дотримання зобов'язань перед інвестором.

Наразі учасники новоствореного товариства – провідні інвестори краю, що мають заслужену репутацію у діловому світі та практичний досвід здійснення масштабних і ефективних інвестиційних проектів, наголошують на необхідності вжиття термінових заходів для недопущення зупинок виробництва та припинення інвестування великих інвестиційних проектів СЕЗ і ТПП Закарпаття, що реалізуються за участю іноземних компаній, мінімізації можливих втрат при переході на нові відносини з Держбюджетом. Не відкидаючи напрацювання попередників, Закарпатське обласне агентство із залучення інвестицій та господарського розвитку територій налаштоване активно примножувати здобутки, зокрема, у інвестиційній політиці, аби стати дієвим інструментом розробки й реалізації інвестиційних програм і конкретних інвестиційних проектів на території області.

Володимир Приходько,

генеральний директор Закарпатського обласного агентства із залучення інвестицій та господарського розвитку територій.

Адреса агентства: 88008 м. Ужгород, вул. Гойди, 8

Тел.: +38 (0312) 61-27-65, 61-28-64, факс: +38 (03122) 3-24-03

E-mail: sez@ogrsez.uzhgorod.ua

URL: www.ogrsez.uzhgorod.ua

ДНІ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТТІ

Те, що Закарпаття — напрочуд цікавий туристичний край, укотре мали змогу переконалися і учасники, і гості міжнародної виставки-ярмарку "Туревроцентр – Закарпаття 2005", яка вчетверте відбулася в Ужгороді. Цьогоріч виставка-ярмарок проходила в рамках Днів туризму на Закарпатті, що дало змогу об'єднати проведення цілої низки заходів, покликаних демонструвати туристично-рекреаційний потенціал найзахіднішої області України, знайомити з її історико-культурною спадщиною та традиціями.

Про відкриття Днів туризму в нашому краї 2 вересня сповістили трембіти у Рахові, скликаючи на XV міжнародний гуцульський фестиваль. Понад півтори тисячі аматорів із Закарпаття, Івано-Франківщини, Львівщини, Буковини, а також із Румунії, Чехії, численні гості з України та зарубіжжя стали учасниками феєричного дійства, центром якого були гуцули — одна з найсамобутніших етнічних груп українців. Упродовж трьох днів місто яскравіло кептарями й вишиванками, довкола вівчарської ватри танцювали запальний аркан, заливалися сопілки, коломийки дзвеніли так, що луна йшла краєм: гуцульському роду нема переводу!

Відомі вчені з України, Польщі, Росії, Румунії, Словаччини, Чехії, Швейцарії, Швеції на науково-практичній конференції "Екологічні і соціально-економічні аспекти збереження етнокультурної та історичної спадщини Карпат", що відбулася у рамках фестивалю, закликали замислитись над майбутнім Українських Карпат, тією взаємозалежною гармонійною єдністю, в якій споконвік перебувають природа й духовність, де сформувалися самобутня культура й етнічні традиції горян. Якщо ми хочемо вижити в третьому тисячолітті і не втратити власного дому, котрим є для всіх нас Карпати, настав час для спільних дій, — наголошували вони і підкреслювали важливість міжнародної співпраці, зокрема у світлі реалізації положень рамкової конвенції "Про охорону та сталий розвиток Карпат". Під час робочих засідань у секціях науковці переймалися питаннями, пов'язаними з пошуком шляхів захисту від небезпечних природних і техногенних процесів, вивчали, з-поміж іншого, вплив розвитку туристичної індустрії на етнічну самобутність Карпатських гір, надаючи перевагу поширенню екологічного туризму та справедливо визнаючи активізацію туризму в краї як один із засобів збереження історико-етнографічного спадку. Було запропоновано до розгляду проект створення навколо населених пунктів, де проживають гуцули, етноландшафтних заказників. Тисячі туристів тоді матимуть змогу безпосередньо зануритися в колоритний світ надзвичайно працьовитих і талановитих горян, які шанують і дотримуються багатих традицій своїх предків. А самі горяни матимуть із цього зиск і роботу. Бо ж відомо, що саме в гірських районах найвище в країні безробіття.

Проте не в правилах гуцулів жалітися. Є, правда, намір повернути увагу фахівців і представників владних структур до проблеми відродження вівчарства в області. Бо економічні негаради попередніх років призвели до помітного скорочення поголів'я овець. Більшість газд утримує лише мізерні отари. Зрештою, важку працю вівчарів винагороджує справжній гуцульський деликатес — неперевершені за смаком і корисністю вироби з овечого сиру, яким горяни щедро пригощають охочих, женучи отари додому після виснажливого літування на полонинах. Це яскраве дійство, де можна не тільки споглядати, а й придбати бринзу, вурду, будз, мистецькі доробки з дерева, інкрустовані тарілки, глиняні глечики й миски, справжні гуцульські ліжники, різноманітні прикраси, рахівчани йменують фестивалем-ярмарком "Гуцульська бринза" і щороку проводять його на "ура", викликаючи загальне захоплення та демонструючи невтомну завзяту вдачу істинних жителів гір.

***

Наймасштабніший захід у рамках Днів туризму на Закарпатті — виставка-ярмарок "Туревроцентр – Закарпаття 2005" — цьогоріч прописався за новою адресою: місцем його проведення став спортивний комплекс "Юність", де і площа більша й краєді можливості розмістити експозиційні стенди. Варто віддати належне організаторам — Закарпатській облдержадміністрації, обласній

раді, Асоціації туристичних підприємств Закарпатської області, Закарпатській торгово-промисловій палаті: завдяки їх спільним зусиллям представлення туристичного і санаторно-курортного та готельного потенціалу нашого краю перетворилося в справжній туристичний форум. Як справедливо визнала гість і учасник виставки — начальник управління по туризму і курортах Івано-Франківської області Ольга Соколова, "Туревроцентр" удався не гіршим за подібні столичні заходи, а рівень його організації вражає. Не стривожила учасників і гостей навіть криза влади в державі, скоріш причиною їх дещо меншого представництва на закарпатській виставці-ярмарку слід вважати проведення великої кількості вітчизняних і зарубіжних виставкових заходів у вересні, через що багато запрошених туристичних операторів і фірм, які мають безпосередній стосунок до турбізнесу, не змогли приїхати.

Зрештою, хто приїхав, переконався у правдивості того, що наш край має репутацію найпривабливішого регіону України, а впровадження широкого спектра послуг як для літнього, так і для зимового оздоровчо-спортивного відпочинку й туризму робить можливим залучення туристів круглий рік. Практично весняно-осіннього міжсезоння у Закарпатті не існує — туристично-рекреаційні заклади області повсякчас пропонують оздоровитися у різноманітних термальних басейнах, саунах, джакузі, відвідати казино, пограти в настільний чи великий теніс, більярд, зайнятися риболовлю, полюванням, збиранням грибів і ягід, пішохідними прогулянками в гори, дегустувати цілющі мінеральні води і, безперечно, — відомі закарпатські вина. Утім, окрім цілющого повітря, чистої джерельної води, чаруючих краєвидів, наш край вабить туристів парашутизмом, кінними прогулянками, екстремальними джип-сафари гірськими нетрями, сплавом по швидкоплинних річках на рафтах і каное.

Про все це можна було довідатись, споглядаючи стенди виставки, де традиційні етнокспозиції сусідили з катамаранами натуральної величини. Внутрішній і закордонний туризм, гірськолижні центри, агротуризм, інвестиційні проекти і комерційні пропозиції в галузі туризму та рекреації (у т. ч. туркомплексів і проекти з розбудови інфраструктури), супутній до туристичного бізнесу — такий далеко неповний перелік пріоритетних тематичних напрямів, що прослідковувалися на цьогорічній виставці. До участі в "Туревроцентрі" організатори залучили понад 100 суб'єктів туристичної діяльності, серед яких, окрім закарпатців, — представники зі Словаччини та Угорщини, а також з Івано-Франківської, Львівської, Київської, Миколаївської, Харківської областей. Із поміж усього вражала не тільки широта профільних напрямів міжнародного заходу, а й розмаїтість самих учасників — туроператори, турагенти, туристичні асоціації, санаторії, курорти, готелі, транспортні й страхові компанії, банківські установи, виробники і постачальники спортивного і туристичного спорядження та обладнання.

Відкриваючи виставку-ярмарок, голова оргкомітету Володимир Гоблик говорив про необхідність наблизити наші стандарти у сфері організації і надання туристичних послуг до європейських. Бо хоча впродовж останніх трьох років кількість рекреаційно-оздоровчих туристичних комплексів збільшилася на 102 одиниці, успішний розвиток галузі в області тормозять ще багато факторів. Зокрема, невідповідність інфраструктури до зростання кількості внутрішніх і зовнішніх туристичних потоків. Особливе занепокоєння викликає стан доріг і забезпечення транспортного сполучення з туристично-рекреаційними об'єктами: до деяких популярних туристичних і курортних центрів добратися не так

уже й просто. Відчувається й гостра нестача фахівців із туризму, як і нестача державних коштів на підтримку розвитку галузі в краї. Основним джерелом вкладень у зміцненні матеріальної бази туристично-рекреаційного і санаторно-курортного комплексів є власні кошти приватних підприємств та інвесторів (інвестовано 39,9 млн. грн.). Недостатньо представлено туристичне Закарпаття і в інтернет-просторі. Обговорення цих та інших питань, що стосувалися розвитку туризму і рекреації в Закарпатті, а також конкретно щодо проходження виставки-ярмарку продовжувалося на брифінгу для представників обласної преси та запрошених з інших регіонів України, де з журналістами спілкувалися заступник голови Закарпатської облдержадміністрації Володимир Гоблик, начальник управління по туризму і курортах Олександр Марченко, президент Асоціації туристичних підприємств Закарпатської області Володимир Чепка, президент Закарпатської ТПП Отто Ковчар, голова правління ВАТ "Готельно-туристичний комплекс "Інтурист-Закарпаття" Олександр Доктор. Одразу ж після прес-конференції група представників ЗМІ продовжила безпосереднє знайомство з туристично-рекреаційними закладами, відправившись у рекламно-інформаційний тур краєм. Ознайомча мандрівка для туроператорів, турагентів, інших представників турбізнесу відбулася наступного дня.

Що ж до самої виставки-ярмарку, то туристичний продукт тут можна було не тільки споглядати, а й придбати "з перших рук". Причому, і демонстрували і торгували ним зі стендів, де було представлено кожен район області зокрема. Разом з тим, цього року райони вперше знайомили з інвестиційними й комерційними пропозиціями щодо забудови рекреаційних територій, позаяк у сфері туризму іноземці останнім часом вбачають особливу перспективу. Нині в краї вже реалізується чимало проектів іноземних і вітчизняних інвесторів, приміром, на горі Красія, Боржавських полонинах, Драгобраті.

Ще одна новинка "Туревроцентру" — широкомасштабне представлення можливостей відпочинку в закарпатському селі — приємно подивувала відвідувачів. У всьому відчувалася гостинність сільських газдів, які не лише частували смачнотими закарпатськими стравами й щедрими дарами Бахоса, а й демонстрували справжні витвори мистецтва — дерево- та металообробки, ткацтва, вишивання, гончарства, зроблені власноруч (закарпатська земля здавна славиться народними умільцями!). Більше того, на виставці можна було спостерігати сам процес створення виробів. У нашому краї сільський, або як його ще прийнято називати зелений чи агротуризм, розпочав своє існування давно, проте найбільшій популярності набув упродовж останніх 3—5 років. Власники садиб стали об'єднуватися в асоціації, створювати комунальні підприємства і центри розвитку сільського туризму, що дало поштовх до розширення кола представників цієї сфери діяльності, а також запровадження дедалі ширших послуг і атракцій для відпочиваючих. Сьогодні в Закарпатті нараховується понад 400 сільських садиб, у більшій частині яких активно приймають туристів, рекламуючи себе на виставках, у ЗМІ, буклетах. У рамках реалізації швейцарсько-українського проекту розвитку лісового господарства Закарпаття "FORZA" сільському туризму приділяється особлива увага, передусім у розробці піших туристських маршрутів — Карпатського туристичного шляху. Адже чи не вперше робиться спроба створити унікальний комплексний турпродукт, який поєднуватиме елементи активно відпочинку із затишком сільської оселі та культурно-історичним надбанням закарпатців. Варто згадати, що незадовго до виставки Закарпатським обласним центром розвитку сільського туризму за фінансової підтримки Швейцарського бюро співробітництва при Посольстві Швейцарії та проекту "EORZA" було проведено науково-практичний семінар з метою навчання господарів сільських садіб правилам обслуговування туристів у приватних сільських господарствах області. На "Туревроцентрі" ж відбулася презентація туристично-інформаційного довідника з

сільського туризму, підготовленого до друку головним управлінням з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму облдержадміністрації за участю райдержадміністрацій і осередків сприяння розвитку сільського зеленого туризму в районах.

Понад 12 відсотків території Закарпаття складає природно-заповідний фонд, до якого з-поміж інших входять Карпатський біосферний заповідник, Ужанський національний парк, Національний природний парк "Синевир", регіональний ландшафтний парк "Зачарований край". Його природні ресурси — чи не найважливіше джерело рекреаційної діяльності, особливо туристсько-екскурсійної і лікувально-оздоровчої. Власне, саме природоохоронні установи мають великий потенціал для розвитку туризму, тому значною мірою від них залежить майбутнє галузі. Ось чому представлення на виставці-ярмарку найбільших заповідних територій області визначило як би ще один тематичний розділ. Окремо були представлені й деякі заклади готельної індустрії та громадського харчування.

Напередодні "Туревроцентру" в Лумшорах, що на Перечинщині, проходив пленер юних художників. Найкращі роботи учнів Ужгородської школи мистецтв, а також їхніх наставників демонструвалися на туристичній виставці-ярмарку.

***

Традиційно у рамках виставки-ярмарку відбулася міжнародна ділова зустріч, організована Закарпатською торгово-промисловою палатою. Представників вітчизняних турпідприємств та іноземних компаній вітали начальник головного управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму облдержадміністрації Ернест Нусер, консул, керівник Торговельно-економічного відділу Генконсульства Словацької Республіки в Ужгороді Владімір Лаво, аташе із зовнішньоекономічних питань Генконсульства Угорської Республіки в Ужгороді Берталон Сентпетері, президент Асоціації туристичних підприємств Закарпаття Володимир Чепка, президент Закарпатської ТПП Отто Ковчар. Почесні гості зустрічі — Генеральний консул України в м. Ниредьгаза Сергій Бороденков, начальник управління по туризму і курортах Івано-Франківської області Ольга Соколова, директор Кошицької регіональної канцелярії Словацької ТПП Штефан Караш, президент Черкаської ТПП Володимир Цимбал ділилися враженнями від "Туревроцентру", наголошуючи на унікальності такого виставкового заходу, що дає можливість учасникам і відвідувачам не тільки поспілкуватися біля стендів, купити чийсь або продати власний турпродукт, а й під час проведення бізнесфоруму взяти участь в обговоренні питань, покликаних закласти основу подальшої співпраці, причому і на міжнародному рівні. Президент Закарпатської ТПП, працівники регіональних канцелярій Словацької ТПП з Кошице й Лученець, угорські колеги з Ниредьгази і Дунайвароша представили учасників зустрічі, що працюють у сфері туризму та супутніх галузях. Утім, більшість учасників перезнайомились заздалегідь, оглядаючи виставку, а на переговорах обумовлювали вигідні для обох сторін пропозиції щодо організації відпочинку, які могли б зацікавити клієнтів, популяризували туристично-рекреаційні центри своїх регіонів, знайомили з діяльністю оздоровчих закладів, осередків культури й народного промислу, шукали конкретні шляхи взаємодії.

***

Переможців виставки-ярмарку "Туревроцентр — Закарпаття 2005" нагороджували вже наступного дня. Найкращою визнано експозицію туристичної фірми "Содіс Карпати" з обласного центру, у номінації "Краща зона відпочинку" переміг кемпінг "Бумеранг", що на Берегівщині. Серед сільських садіб виділили садибу Івана Гички із Закарпатського села Синевир Міжгірського району, а реконструйований готель "Ужгород" повернув собі звання найкращого закладу готельної індустрії.

Ольга Ян, "ДВ".

Запрошує туристична Мукачівщина

Хто хоч раз побував на Мукачівщині — одному з найпривабливіших районів Закарпаття, ніколи не забуде ніжної зелені лісів і дивовижної краси гір, карпатського повітря, сповненого ароматом вікових хвойних і листяних дерев, кришталеву чистих річок і цілющих мінеральних джерел. Розташований у західній частині краю, з півночі оточений гірським пасмом Вулканічних Карпат із вершиною Дунавкою (1018,8 м), хребтами Маковицею, Синяком, Плішкою, район територіально займає найвигідніші позиції. Тут знаходяться зручні для проходження туристами гірські перевали — Верецький та Воловецький. Колись територією району пролягали торговельні шляхи, в історичних документах відомі як "Великий слов'янський шлях". Сьогодні через Мукачівщину проходить автомагістраль міжнародного значення Київ—Ужгород, яка розбудовується і незабаром стане 5-им транс'європейським коридором міжнародного значення, а також залізнична лінія Київ—Чоп, що з'єднує Україну із Західною Європою. У районі проживають представники близько 30 національностей, серед яких переважають українці, угорці, словаки, росіяни, цигани, євреї, німці.

Мукачівщина — край самобутньої культури та історії, де поруч співіснують пам'ятки минулих та об'єкти сучасності.

На території району знайдено стоянки давньої людини періоду палеоліту та неоліту. Пізніше тут жили племена, що займалися скотарством, а згодом — землеробством. Неповдалі Мукачева у заснованому в IV-III ст. до н.е. кельтами городищі Голіш-Ловачка знаходився другий за величиною у тогочасній Середній Європі металургійний центр, де виготовляли металеві вироби, зокрема знаряддя праці. Поблизу селища Кольчино виявлено давнє поселення слов'ян — городище із залишками стародавнього замку.

Перші захисні спорудження з'явилися на території Мукачівщини у бронзовому віці. Це були городища, укріплені земляним валом. Найбільш завершену форму оборонної споруди представляють замки XI-XVII ст. Із найдавніших середньовічних замків на Мукачівщині збереглися два — Мукачівський (XI ст.) та Чинадіївський (XV ст.).

На місці Мукачівського замку у IX-X ст. слов'яни збудували дерев'яне укріплення. Перші відомості про кам'яний замок відносяться до XI ст., коли угорський король Ласло I Святий наказав укріпити фортецю кам'яними стінами від набігів кочівників. У 1396 р. право володіння замком перейшло до князя подільського Федора Корятовича. Пізніше за наказом Ласло II фортеця відійшла до угорської корони. Під час визвольної війни угорського народу проти Австрії 1703-1711 рр. замок став резиденцією князя Ференца II Ракоці, який і перетворив її на сучасну фортецю. 1705 року із Трансильванії до замку було перевезено монетний двір. 1711 р. замок перейшов у власність австрійського імператора Карла III та поступово почав втрачати своє стратегічне значення. У 1896 р. його було офіційно закрито.

Нині у замку "Паланок" знаходиться Мукачівський історичний музей, де зібрано фундаментальний документальний матеріал, підготовлено унікальні експонати. Працюють 9 залів історичної експозиції, 4 — етнографії. У картинній галереї замку представлені полотна митців Закарпатської школи живопису — Коцки, Бурча, Сяркевича, Шолтеса, інших, а також цінна колекція іконопису. Експозиції двох залів присвячено життю і творчості угорського поета й революціонера Шандора Петефі, який відвідав "Паланок" у 1847 р.

Чинадіївський замок, зведений у XV ст. бароном Перені, був центром Мукачівсько-Чинадіївської домонії. 1657 р. замок постраждав від польських військ князя Любомирського. Пізніше він використовувався як в'язниця. До наших днів замок дійшов із незначними перебудовами — кам'яна споруда, прямокутна в плані, з двома круглими баштами. Основний корпус двоповерховий, стіни без будь-яких декоративних форм. Збереглися давні підземні ходи до річки Латориці та церкви в селищі Чинадієво. Сьогодні триває реконструкція будівлі, планується відновлення підземних ходів. У замку знаходиться громадське об'єднання художників і краєзнавців "Калган-А", покликане зберегти чинадіївський архітектурно-історичний пам'ятник XV століття — "Сент-Міклош", який може стати культурно-художнім центром Мукачівського району з історико-краєзнавчим музеєм, концертним і конференц-залами, картинною галереєю.

Окрім фортець, для світського життя феодальних родин будували грандіозні будинки-палаці. Пам'ятки палацової архітектури Мукачівщини пов'язані з іменами князів династії Ракоці (м. Мукачево) та графів Шенборн (с. Карпати).

Палац Ракоці — колишня резиденція трансильванських князів у Закарпатті споруджено протягом 1667-1748 рр. Найдавніша його частина відома під назвою "Білий палац". До наших днів споруда збереглася зі значними перебудовами, проведеними впродовж 1746-1748 рр. згідно з проектом архітектора Б. Неймана.

Замок графів Шенборн, або Мисливський замок, зведено в 1890 р. Із 1848 по 1890 рр. на його місці був дерев'яний замок — літня резиденція графів Шенборн. За архітектурним стилем Мисливський замок нагадує замкові споруди Західної Європи XVII-XVIII століть.

У XIV ст. в Мукачеві було побудовано костіол Святого Мартіна, покровителя міста. 1904 р. храм розібрали через вітхість. До наших днів збереглася лише каплиця з фресковим розписом XIV ст.

Цікавою архітектурною пам'яткою Мукачівщини є дерев'яна церква архангела Михаїла, споруджена у 1777 р. у с. Шелестові (ввійшло в межу с. Кольчино), звідки її 1927 р. було перевезено до Мукачева. 1976 р. церква прикрасила Закарпатський музей народної архітектури та побуту в Ужгороді. Будівля церкви є найхарактернішим зразком дерев'яних храмів лемківського типу і порівняти її

можна лише з церквою із с. Медведівці, що нині знаходиться у Празі. Дві інші лемківські церкви в 30-ті роки XX ст. також були вивезені із Закарпаття — з с. Обава в Нову Паку та з с. Глинянець в Кунцице (Словачина). Михаїлівській церкві з Шелестова притаманна легкість і стрункість, яких нема в жодній з лемківських споруд. Центральний план свідчить про східне походження, дзвіниця — про близькість із західним мистецтвом, а багаторічні дахи пов'язують її з бойківською архітектурою Північних Карпат. В інтер'єрі храму вражає іконостас. Колись його прикрашали ікони закарпатського художника XVII ст. Іллі Бродлаковича-Вешеньського, частина робіт якого — "Архангел Михаїл" (1666 р.), "Святий Миколай" та "Божа Матір Одигитрія" — зберігається в Ужгородській картинній галереї.

Ще в одному з сіл Мукачівщини — Вільховиці збереглася пам'ятка дерев'яної архітектури XVII ст. — Дмитрівська церква. Дату її будівництва встановлено на підставі напису, вирізьбленого на одвірках. У 1910 р. церкву перевезено до Вільховиці із с. Бистриці Мукачівського району і перебудовано. В її інтер'єрі особливо цікавими є твори живопису закарпатської художньої школи XVII ст.

На території Мукачівського району знаходяться Миколаївський жіночий православний монастир (м. Мукачево), Свято-Успенський жіночий православний монастир (с. Домбоки) та Свято-Покровський чоловічий православний монастир (с. Ракошино).

Архітектурний ансамбль Миколаївського жіночого православного монастиря, зведеного на Чернечій горі, є справжньою пам'яткою історії християнства на Закарпатті. Спочатку тут існував печерний монастир, за характером побудови подібний до печер Києво-Печерської Лаври, що складався з церкви, житлового комплексу монахів і некрополя. Монастир, який діє і нині, був заснований наприкінці XIV ст. подільським князем Федором Корятовичем. Першу церкву та інші будівлі споруджували з дерева. Кам'яна церква-ротонда була побудована у 1661 р. за проектом львівського архітектора італійського походження Стефана Пьяненца. У монастирі віє літопис, була зібрана велика бібліотека книжок 17 мовами. Монастирські споруди, що дійшли до нас у первісному вигляді, збудовані в стилі бароко за проектом архітектора Дмитра Раца. Нині в монастирі зберігаються мощі святого Мойсея Угрина, життя і релігійна діяльність якого пов'язані з Києво-Печерською Лаврою.

***

Мукачівський район має потужну мережу санаторно-курортних, оздоровчо-туристичних та готельних закладів, розрахованих на 2000 осіб влітку та 1500 взимку.

Для любителів зимових видів спорту біля оздоровчого табору "Водограй" встановлено бугельний витяг "Турбо-2000", завдовжки 400 м. На території району знаходиться спортивно-туристичний комплекс "Синяк" — популярний центр гірськолижного туризму. Взимку до послуг відпочиваючих — кінні прогулянки гірськими стежками. Влітку — мандрівки за різноманітними туристськими маршрутами, екскурсії, риболовля, полювання, збирання грибів і ягід.

Унікальний багатопрофільний лікувально-оздоровчий заклад — санаторій "Синяк" функціонує на базі Синяцького родовища сульфідних маломінералізованих сульфатно-кальцієвих вод. Середньогірський рельєф місцевості, де знаходиться оздоровниця (с. Синяк), помірно-континентальний гірський клімат, кришталеву чисте повітря з високим ступенем іонізації, обумовленими великими масивами букових лісів, разом із лікувальними властивостями мінеральних вод здатні творити справжні чудеса. Основний профіль санаторію — лікування захворювань опорно-рухової системи. Головним лікувальним фактором є синяцька сірководнева вода типу "Мацеста", синавативний відтінок якої і пояснює назву "Синяк". Лікувальні сульфідні води курорту відомі місцевому населенню з XVIII ст., а "Синяк" — один з найперших санаторіїв, які почали діяти на Закарпатті. В історичних документах цілюще джерело "Синяцький ключ" уперше згадується 1783 р. Використання мінеральної води розпочалося з 1832-го, коли за розпорядженням керуючих графським маєтком було побудовано примітивну купіль. Із 1873 р. місцевість оголошено курортом, тут відкрили 16 кабін для мінеральних ванн. Зростання популярності синяцького курорту спонукало господарів Мукачівської долини — графів Шенборнів побудувати пансіонат із водо-оздоровничим "Купальний дім", згодом "Мисливський дім", на базі якого 1946 р. започатковували санаторій "Синяк".

Санаторій "Карпати" розташований у зоні кліматобальнеологічного курорту "Карпати" — в мальовничому урочищі Берегвар у долині річки Латориці. Родо-

вища вуглекислих мінеральних вод у зоні курорту використовуються з XIX ст. У 1946 р. тут була лікарня для військовослужбовців, поранених в боях під час Великої Вітчизняної війни. Санаторій почав функціонувати у 50-х роках минулого століття на базі Мисливського замку австрійського державного діяча графа Фрідріха Шенборна. Дендропарк санаторію (38 га), де росте понад 50 видів дерев, кущів та ліан, із декоративним озером у центрі є пам'яткою садово-паркового мистецтва. М'який клімат, надзвичайно чисте повітря, насичене ароматами лісу, легкими аероніями та фітонцидами в поєднанні з використанням мінеральних вод "Карпатська", "Поляна Купель" сприяють успішному лікуванню хворих із хронічними недугами органів кровообігу, центральної нервової системи й оздоровленню вагітних з акушерською та екстрагенітальною патологією; покращують обмін речовин, роботу органів травлення, сечовиділення, опору та руху.

Лікувальна база сучасного, оснащеного новітнім медичним обладнанням санаторію "Перлина Карпат" із с. Карпати, має розширений спектр оздоровчих процедур. Працюють кабінети УЗД, КФДЮ, ЛФК, ендоскопії, фітобар, бювет. До послуг усіх, хто бажає поправити здоров'я, — кілька видів лікувально-оздоровчих ванн, підводний душ-масаж, гідротерапія, кишкове зрошення, електролікування, рефлексотерапія, лазерне опромінення крові, психотерапія, мануальна терапія та іридіодіагностика, масажні кабінети, інгаляторії, кабінет лазеропунктури, стоматологічний. У санаторії є сауна, великий басейн закритого типу, спортивна зала з тренажерами та відкриті спортивні майданчики. Основні профілі лікування — захворювання серцево-судинної системи, цукровий діабет легкого та середнього ступенів, недуги сечостатевої системи, хвороби шлунково-кишкового тракту із застосуванням лікувальної мінеральної води "Поляна Купель".

Створений на базі сірководневих джерел неподалік с. Лісарня, санаторій "Солени млики" розрахований на 50 місць. У цій невеликій затишній оздоровниці лікують недуги опорно-рухового апарату, початкові захворювання серцево-судинної системи, а також суглобів.

Туристично-оздоровчий комплекс "Водограй" (с. Чинадієво) зведено в урочищі між річками Синявка та Бистрянкя, поруч із водопадом Скакало. З трьох боків його омивають гірські потоки. На території оздоровниці — 5 корпусів, які можуть вмістити 150 чоловік. Є руська лазня, що опалюється дровами і має закритий басейн. А після лазні дуже приємно попити чаю біля справжнього каміна. В оздоровниці запропонують великий вибір страв місцевої, угорської та словацької кухні, запросять на екскурсії мальовничими місцями Закарпаття. До послуг туристів — гірськолижна траса з бугельним витягом, завдовжки 400 м, прокат лиж, скутери.

У мальовничий сад запрошує на відпочинок приватне підприємство "Ленор" поблизу Мукачева. Тут можна найняти будиночок, окрему кімнату, скористатися послугами сауни, поплавати в басейні, пограти в більярд. А ще, зручно розташувавшись в окремих альтанках-бочках, скуштувати вишукані традиційні та національні страви — бограч-гуляш, шашлик, пікницю.

Оздоровчий комплекс "Карпатський мисливець" гарантує чудово провести дозвілля на мальовничій околиці райцентру, де в лісовому масиві, під кронами вікових буків і грабів, серед духмяного різнобарв'я споруджено ошатні дерев'яні будиночки в традиційному закарпатському стилі. Тільки тут у будь-яку пору року можна відвідати вольєр, де утримуються звірі Карпатського регіону, — плямисті олені, косулі, кабани, лисиці.

База відпочинку "Едельвейс" Мукачівського УВП УТОС у с. Лісарня створена для відпочинку й оздоровлення інвалідів зору та членів їхніх сімей. За наявності вільних місць база приймає й інших відпочиваючих. На території оздоровниці є басейн ОСВОД із сірчано-водневою водою, окремі будиночки та двоповерховий корпус на 40 місць. База розташована серед гір, покритих густими лісами. Гірська річка Визниця дарує прохолоду в спекотний день. Зрештою, кожен відпочиваючий має змогу обрати для себе те, що йому до вподоби. Можна загорати, купатися в басейні, грати в теніс, волейбол, гуляти навколишніми лісами, збирати гриби і ягоди. А можна усамітнитися в окремому будиночку та затишно відпочити в колі своєї сім'ї чи друзів.

До складу туристичного комплексу європейського рівня "Закарпат'євроТранс" (с. Лісарня) входять: готельний корпус на 38 номерів різної класифікації, з них 9 "люксів" по 50 кв. м загальною площею, кожний номер має особистий стиль і декор; оздоровчий корпус (сірководневі ванни); котеджний комплекс; конфе-

ренц-зал на 120 посадочних місць; ресторан на 120 посадочних місць; колиба та літня шашлична; криті спортивний (25 м) і дитячий басейни; сауна та лазня (руська, фінська, турецька, ІЧ); масажний комплекс (лікувальний масаж і масажні ванни); ігровий зал (більярд, електронні ігри, дитячий куточок); тренажерний і фітнес-зали з фіто-баром; тенісний корт і відкрита площадка для міні-футболу, волейболу, баскетболу; гірськолижні спуски (900 м) та пункт прокату спорядження. Перших гостей комплекс запрошує вже влітку 2006 року.

Ще один оздоровчий заклад у с. Лісарня — табір "Білочка" має спальний двоповерховий корпус; ресторан на 150 місць; бар-кафе на 30 місць; конференц-зал на 120 місць; сауну, басейн, баню; автостоянку; пропонує різноманітні пішохідні та туристські маршрути.

На території лікувально-оздоровчого пансіонату, який носить назву села, де знаходиться, — "Баркасово" є артезіанська свердловина, вода котрої після підігріву до 20 градусів має цілющі властивості, що ефективно допомагають при недугах опорно-рухового апарату. Пансіонат може прийняти на лікування 50 чоловік. Передбачена широка програма екскурсій і подорожей — Мукачєво-Ужгород, курорти області, водоспад "Шипот", а також за межі України — до м. Ніредьгаза (Угорщина).

***

Із давніх-давен Мукачівщина славиться народними промислами — ткацтвом, різьбярством, вишиванням, гончарством, лозоплетінням. Відомі в районі центри ткацтва зосереджені в с. Ракошино та с. Руське, обробки дерева — у с. Чинадієво, гончарства — у с. Ключарки й с. Іванівці, лозоплетіння — в с. Чомонин. Окрім того, Чомонин є осередком обробки оборток качанів кукурудзи, з яких виготовляють кошики, вази. Оригінальними вишивками можуть похвалитися в усіх селах Мукачівського району.

З метою навчання підростаючого покоління та передачі у спадок культурних здобутків і народних традицій краю на Мукачівщині створено дитячі навчальні заклади образотворчого мистецтва — школи мистецтв у с. Чинадієво, селах Великі Лучки, Ракошино, Дерцен. У Мукачєві працюють дитяча художня школа ім. М. Мункачі та художня гімназія з відділеннями скульптури, образотворчого мистецтва та ін.

***

Однією з візитівок Мукачівщини, як і Закарпаття загалом, є унікальні вина, що за смаковими якостями не поступаються визнаним європейським. Легенди стверджують, що працелюбних краян виноробству навчав сам бог Вахк. Таємниці цієї непростой справи передаються від покоління до покоління. Серед тих, хто сповідує сьогодні кращі традиції мистецтва виноградарства і виноробства, — агропромислово-торгове підприємство "Бобовище". Крім вирощування плодів та винограду, господарство займається переробкою власної сировини, розробляє нові види високоякісних натуральних соків, овочевих консервів. В асортименті готової продукції основну частину складають виноградні ординарні вина, виготовлені за класичною технологією — "Ізабелла столова", "Ізабелла десертна", "Гроно Закарпаття", "Чарівниця Карпат", "Глорія Гураля", "Лідія", "Красуна Земфіра", "Там'янка гір", "Кагор", а також марочні — "Старовинний замок", "Каберне оксамитове", "Троянда Закарпаття". Причём на міжнародних і регіональних виставках-дегустаціях 1998—2005 рр. вина "Каберне оксамитове", "Старовинний замок", "Троянда Закарпаття" прославили виноробів із с. Бобовище золотими та срібними медалями. У винному підвалі господарства розміщено дегустаційний зал на 40 місць, де гості залюбки дегустують чудовий виноградний нектар.

А щороку на Старий Новий рік на центральній площі Мукачева справжніх поціновувачів дарів Бахуса надзвичайно різноманітними сортами домашніх і заводських вин пригощають щедрі закарпатські гасди-винобари та підприємства-виробники під час традиційного обласного фестивалю "Червене вино", який триває впродовж трьох днів.

На завершення ще одна цікава річ про Мукачівщину: поблизу районного центру на Червоній горі у 1949 р. було закладено плантацію чаю площею 2 га. Виявляється, це найпівнічніша у світі місцевість вирощування чаю. Плантація існує і сьогодні.

Підготовлено за інформацією сектору туризму відділу культури і туризму Мукачівської райдержадміністрації.
Конт. тел.: 03131 2-25-89, 2-15-03, тел./факс: 2-14-83.

СЕМІНАРИ З ПИТАНЬ МИТНОГО ТА ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Чергові виїзні семінари за участю представників підприємств, переважно учасників зовнішньоекономічної діяльності, які організовує Закарпатська торгово-промислова палата спільно з податковими й митними органами, відбулися 21 вересня у Виноградівському та 14 жовтня у Великоберезнянському районах.

Із доповідями на семінарі у м. Виноградів виступили М. І. Ковач — начальник відділу митних платежів Виноградівської митниці, І. В. Онисько — в. о. начальника відділу контролю митної вартості та номенклатури Виноградівської митниці, О. О. Ковчар — президент Закарпатської ТПП, Є. Я. Мойшевич — головний державний податковий інспектор ДПА в Закарпатській області.

У смт Великий Березний доповідачами з основних питань були начальник Відділу оргмитконтролю Ужгородської митниці І. І. Завадяк, президент Закарпатської ТПП О. О. Ковчар, головні державні податкові інспектори Державної податкової адміністрації в Закарпатській області Є. Я. Мойшевич та Ю. Ю. Ситар.

Серед традиційних для таких заходів тем на обох семінарах було розглянуто особливості митного оподаткування у зв'язку зі змінами до Закону України "Про державний бюджет України на 2005 рік", здійснення попереднього документального контролю товарів у пунктах пропуску на державному кордоні України, митне оформлення товарів і транспортних засобів за принципом "єдиного вікна", порядок визначення митної вартості та товарних кодів, особливості класифікації товарів, застосування змін до Закону України "Про податок на додану вартість", оподаткування доходів фізичних осіб, застосування спрощеної системи оподаткування, а також основні напрями роботи Закарпатської торгово-промислової палати щодо сприяння розвитку підприємницької і зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Василь Майор,
спеціаліст Закарпатської ТПП по координації роботи з митними органами.

Змінено правила переміщення валюти через кордон

Унаслідок змін, внесених постановою Нацбанку України від 12.08.2005 р. №289 до деяких нормативних актів НБУ, збільшено суми, дозволені до переміщення через кордон фізичним та юридичним особам.

Із набранням чинності цієї постанови 21.10.2005 р. будь-яка фізична особа може ввезти в Україну іноземну валюту та чеки в сумі до \$15000, у т. ч. за усним декларуванням — до \$3000, а понад цю суму — за письмовим декларуванням. Валюта та чеки понад \$15000 приймаються митним органом на зберігання та повертатимуться власнику для ввезення в Україну в разі подання спеціального дозволу НБУ.

Також будь-яка фізична особа, незалежно від резидентства, матиме право вивозити за межі України іноземну валюту та/або картки Visa Travel Money в сумі до \$10000 (з них до \$3000 за усним декларуванням).

Юридичним особам — резидентам, яким належать транспортні засоби, що здійснюють пасажирські рейси за межі України, буде дозволено вивозити через підвітну фізичну особу до \$3000. Таку ж суму дозволено вивозити і юридичним особам — резидентам, які використовують автотранспортні засоби, для оплати експлуатаційних потреб цих транспортних засобів за межами України.

При направленні фізичних осіб — нерезидентів у відрядження за межі України їм дозволитиметься вивозити за усним декларуванням суму до \$3000. У цьому їхні права прирівнюватимуться до прав фізичних осіб — резидентів.

Усереднено строк дії всіх довідок на вивезення іноземної валюти та чеків, що вивозяться фізичними особами за межі України (з туристичною метою або в приватних справах, у службових відрядженнях, для оплати експлуатаційних потреб транспортних засобів за межами України), — він становитиме 90 днів. А довідку за формою №06, яка видавалася фізичній особі пунктом обміну валюти банку чи касою банку під час продажу їй готівкової іноземної валюти II або III груп Класифікатора іноземних валют та банківських металів і давала право на її вивезення з України, скасовано.

Щодо гривні, то фізична особа (незалежно від резидентства) зможе, задекларувавши усно, вільно перевезти через кордон України суму до 3000 грн. Кошти понад цю суму потребуватимуть письмового декларування (але не більше 10000 грн.). Також фізична особа (резидент і нерезидент) матиме право ввозити в Україну за усним декларуванням понад 3000 грн., якщо ці кошти були вивезені з України на законних підставах (за наявності митної декларації).

Митне оформлення здійснюватиметься за уніфікованою заявою

Держмитслужба України запровадила єдину форму заяви підприємства, подання якої митному органу передуватиме митному оформленню товарів і транспортних засобів. Відповідний наказ за № 735 від 9.08.2005 р. опубліковано в "Офіційному віснику України", № 35 від 16.09.2005 р.

Раніше чимала кількість митних режимів та видів ВМД (тимчасова, неповна) вимагала для кожного окремого випадку при митному оформленні в обраному режимі подання спеціально встановлених заяв до Держмитслужби. Форми їх також були різні — залежно від конкретного митного режиму. Позаяк через значний обсяг документообігу різноманітних типових форм це було обтяжливо як для митних органів, так і для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Відтепер уніфіковану форму заяви слід подавати при: розміщенні товарів у митний режим переробки на митній території України або переробки за межами митної території України; застосуванні митного режиму знищення або руйнування;

розміщенні товарів у митний режим відмови на користь держави; переміщенні товарів через митний кордон України в митному режимі тимчасового ввезення (вивезення); митному оформленні товарів у спрощеному порядку; випуску товарів у вільний обіг за тимчасовою чи неповною декларацією; поданні періодичної митної декларації; продовженні строку тимчасового ввезення (вивезення) товарів, а також у деяких інших випадках.

Цим же наказом Держмитслужба України внесла зміни до нормативних документів, що регулювали митне оформлення у згаданих вище режимах і подання різних видів ВМД, вилучивши з них відповідні додатки (якими встановлювались форми заяв) та внісши деякі поправки для приведення їх у відповідність до коментованого документа.

Затверджено новий порядок попереднього контролю на митниці

Порядок здійснення в пунктах пропуску через державний кордон України санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного контролю і контролю за переміщенням культурних цінностей у формі попереднього документального контролю товарів, які згідно із законодавством підлягають цим видам контролю, затверджений наказом Держмитслужби України від 31.08.2005 р. № 819/641/435/441/310/592. Оскільки в наказі не визначено дати набрання ним чинності, то відповідно до ст. 9 Митного кодексу України він набирає чинності через 45 днів із дати офіційного опублікування ("Офіційний вісник України", № 38 від 7.10.2005 р.).

Базовий перелік товарів, що підлягають зазначеним видам контролю, визначено в додатку 2 до Порядку справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 р. № 1569. Попередній контроль здійснюється митними органами й органами охорони державного кордону з використанням наданої інформації та аналізом інформації про підконтрольний товар, яка міститься в товаросупровідних документах, наданих вантажовласником (перевізником).

Отже, після прибуття вантажу до пункту пропуску вантажовласник (перевізник) заявляє про готовність до проходження контролю та подає посадовим особам митного органу й органу охорони державного кордону товаросупровідні документи. Саме на цій стадії вони визначають доцільність проведення попереднього контролю. За результатами аналізу наявної інформації ці ж посадові особи приймають рішення про вид огляду та про залучення посадових осіб інших органів державного контролю (санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей).

Сплачувати ПДВ векселем можуть не всі імпортери

Серед інших змін, внесених до п. 11.5 Закону про ПДВ Законом № 2505-IV "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України", суттєвою є заборона платникам ПДВ при здійсненні імпоротної операції видавати для сплати ПДВ податковий вексель. Це стосується платників, зареєстрованих менш ніж за 12 календарних місяців до місяця, в якому здійснюється імпорт. Тобто якщо імпорتنу операцію було здійснено, наприклад, у жовтні 2005 року, то суб'єкт ЗЕД може видати податковий вексель, якщо він зареєстрований платником ПДВ не пізніше, ніж у вересні 2004 року.

У листі від 26.09.2005 р. № 15/1809-ЕП "Про підтвердження реєстрації імпортерів як платників податку на додану вартість" Держмитслужба України справедливо відзначає, що імпортери, які планують видавати для сплати ПДВ податковий вексель, при взятті на облік мають подавати:

оригінал свідоцтва платника ПДВ (який повертається); копію свідоцтва платника ПДВ, завірену органом ДПІ (ДПА), що залишається в органах Держмитслужби.

Ці заходи спрямовані на підтвердження статусу суб'єкта ЗЕД як платника ПДВ, підтвердження реєстрації суб'єкта ЗЕД платником ПДВ більш ніж за 12 календарних місяців до місяця здійснення імпоротної операції. Крім того, Держмитслужба наголошує, що місцеві митні органи зобов'язані ретельно перевіряти дату видачі свідоцтва для контролю за дотриманням імпортерами вимог п. 11.5 Закону про ПДВ.

Копію свідоцтва про реєстрацію платниками ПДВ суб'єкти ЗЕД можуть отримати в ДПІ (ДПА) за місцем реєстрації чи разом із заявою про реєстрацію, або за окремою заявою, як це передбачено Положенням про Реєстр платників податку на додану вартість, затвердженим наказом ДПА України від 1.03.2000 р. № 79.

Супровідного листа про максимальні ціни на імпортовані піддакцизні товари не потрібно

Порядок прийняття Держмитслужбою України від імпортерів піддакцизних товарів декларацій про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на піддакцизні товари був затверджений наказом ДМСУ від 12.12.2003 р. № 869.

У зв'язку з внесеними до ряду законодавчо-нормативних актів, що регулюють нарахування та сплату акцизного збору, чергових змін (Закон України від 25.03.2005 р. № 2505-IV "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України")

Держмитслужба скасувала наказ № 869 та затвердила наказ № 782 від 23.08.2005 р.

Істотне нововведення до згаданого порядку, затверджене наказом № 782, полягає в тому, що відтепер вже не треба разом з декларацією подавати супровідний лист за підписом керівника підприємства-імпортера з інформацією про встановлені імпортером максимальні роздрібні ціни на піддакцизні товари згідно з декларацією.

Добірку матеріалів підготував Михайло Говоров.

Спрощено порядок іноземного інвестування в Україну

Затвердження Нацбанком України "Положення про порядок здійснення у грошовій формі іноземних інвестицій в Україну та повернення іноземному інвестору його інвестиції, а також репатріації прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності в Україні" (постанова за №482 від 14.10.2004 р.) значно ускладнювало порядок здійснення іноземних інвестицій в Україну, проте дало можливість штучно підтримувати курс гривні шляхом примусової конвертації інвестиційних коштів, а також зменшити можливий відтік іноземного капіталу та доходів іноземних інвесторів з нашої держави. Після низки судових розглядів правління НБУ визнало постанову №482 такою, що втратила чинність, а натомість постановою від 10.08.2005 р. за №280 затвердило нове "Положення про порядок іноземного інвестування в Україну".

Як і раніше, іноземні інвестиції у грошовій формі можуть бути внесені у валюті I групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів (затверджений постановою НБУ від 04.02.98 р. №34). Інвестиції в іноземних валютах II та III груп Класифікатора повертають банку-відправникові без зарахування на розподільчий рахунок. Не пізніше наступного дня після повернення коштів банк зобов'язаний повідомити клієнта про надходження коштів та про їх повернення банку-відправнику.

Щодо порядку внесення інвестицій і репатріації прибутків, то інвестиції у грошовій формі іноземний інвестор може здійснити таким чином:

шляхом внесення прямої інвестиції (операція, яка передбачає придбання об'єктів рухомого і нерухомого майна та пов'язаних із ним майнових прав, а також внесення коштів і майна до статутного фонду (статут-

ного капіталу) юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані цією юридичною особою);

шляхом внесення портфельної інвестиції (операція, яка передбачає придбання цінних паперів, їх похідних та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку).

Для здійснення цих видів інвестицій іноземний інвестор має право:

перераховувати безпосередньо на поточний рахунок резидента іноземну валюту з-за кордону;

відкрити інвестиційний рахунок та перераховувати на нього іноземну валюту з-за кордону;

зараховувати ввезену в Україну в межах, визначених НБУ, і задекларовану митному органу під час в'їзду в Україну готівкову іноземну валюту I групи Класифікатора (за наявності ВМД або документа банку про одержання іноземним інвестором готівкової іноземної валюти) на поточний рахунок фізичної особи — нерезидента в уповноваженому банку;

перераховувати з інвестиційного рахунка іноземну валюту на поточний рахунок резидента або резидента — торговця цінними паперами (при здійсненні портфельної інвестиції);

перераховувати кошти в гривнях, отримані як прибутки, доходи, інші кошти, одержані іноземним інвестором від інвестиційної діяльності в Україні, з інвестиційного рахунка на поточний рахунок резидента (при здійсненні прямої інвестиції) або на поточний рахунок торговця цінними паперами (при здійсненні портфельної інвестиції).

Значно спрощено також порядок повернення іноземних інвестицій та прибутків від інвестиційної діяльності, отриманих іноземними інвесторами.

Оксана Гайдук.

Новації щодо працевлаштування в Україні іноземних громадян

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами і свободами, а також мають такі ж обов'язки, що й громадяни України (за винятком ряду випадків, передбачених Конституцією України, законами або міжнародними договорами України).

Працевлаштування іноземних громадян в Україні регламентується, зокрема, постановою КМУ від 1.11.99 р. №2028 «Про затвердження Порядку оформлення іноземцям та особам без громадянства дозволу на працевлаштування в Україні» (далі — постанова №2028).

Так, відповідно до п. 2 постанови №2028 підприємства, установи й організації незалежно від форми власності й господарювання та іноземні суб'єкти господарської діяльності, які діють на території України, можуть використовувати працю іноземців тільки за наявності у них дозволів на працевлаштування.

Без отримання дозволу на працевлаштування можна приймати на роботу:

іноземних громадян, які мають статус біженця відповідно до ст. 18 і ст. 20 Закону України від 21.06.2001 р. №2557-III «Про біженців»;

іноземців, найнятих інвестором у рамках угоди про розподіл продукції відповідно до ст. 35 Закону України від 14.09.99 р. №1039;

іноземців, які постійно проживають в Україні (згідно зі ст. 8 Закону України від 4.02.94 р. №3929-XII «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»), а також у випадках, передбачених законами і міжнародними договорами України.

Дозвіл на працевлаштування видається Державним центром зайнятості Мінпраці України або за його дорученням відповідними центрами зайнятості Автономної республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя. Відповідно до п. 5 постанови №2028 для от-

римання дозволу працевлаштування необхідно звернутися до обласного центру зайнятості та подати пакет відповідних документів. Рішення про надання дозволу або про відмову в ньому видається не пізніше 30 днів із дня отримання відповідним центром зайнятості документів і на термін до одного року згідно з п. 7 постанови №2028.

Нововведенням, згідно з постановою КМУ від 12.09.2005 р. № 892 стало, власне, доповнення вищезгаданого пункту 7 новою умовою про термін дії дозволу на працевлаштування, який відтепер видається на весь строк найму працівникам-іноземцям, що належать до таких визначених категорій:

внутрішньокорпоративні цесіонарії (керівний персонал, менеджери та спеціалісти);

особи, що надають послуги без комерційної присутності в Україні.

Нова умова, безперечно, сприятливо позначиться на подальшій роботі іноземців в Україні, адже щорічне продовження дозволу на працевлаштування завдавало багато клопоту. Тепер же залишається лише вчасно продовжувати трудові договори.

Варто також зауважити, що відповідно до п. 13 постанови №2028 іноземець, прийнятий на роботу без дозволу на працевлаштування, підлягає висланню з України органами внутрішніх справ у порядку, визначеному постановою КМУ від 29.12.95 р. №1074 «Про правила в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію». А в разі використання праці іноземців або осіб без громадянства без дозволу на працевлаштування державна служба зайнятості справляє штраф в 50-кратному розмірі н.м.д.г. (850 грн.) за кожну таку особу (згідно зі ст. 8 Закону України від 1.03.91 р. №803-XII «Про зайнятість населення»).

Іван Гордош.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ СЛОВАЦЬКОГО БОРОШНОМЕЛЬНОГО, ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО І МАКАРОННОГО КОМБІНАТУ

Не беруся судити про якість хліба, виготовленого і випеченого в сусідній Словацькій Республіці. До смаку мені більше традиційні словацькі кнедлики. Ці пухкі вироби з тіста, що годяться до вишуканої страви, напрочуд популярні в Закарпатті, і приготувати їх у нас вміє майже кожна господиня. Правда, багато залежить від борошна. А словацьке борошно спеціального напівгрубого помолу чудово підходить для таких виробів. Ще не так давно, коли вартість його не була така висока, закарпатки спеціально вибирали саме борошно словацького виробництва, особливо популярним вважалося виготовлене відомим борошномельним комбінатом із міста Спішска Нова Вес.

То ж не дивно, що словацькі підприємці з акціонерного товариства "Борошномельний, хлібопекарський і макаронний комбінат" зі Спішска Нова Вес таки не втратили надії повернути собі українського споживача. Про це свідчила презентація підприємства, організована 29 вересня Закарпатською торгово-промисловою палатою за сприяння торговельно-економічного відділу Генерального консульства СР у м. Ужгороді.

Розуміючи, що нині в нас жорстка конкуренція на ринку хліба й борошняних виробів, словаки мають намір завоювати своїх потенційних покупців найважливішим козирем — бездоганною якістю. І, безперечно, їм є чим похвалитися. Борошномельний комбінат із Спішска Нова Вес — одне з найстаріших спеціалізованих підприємств зернопереробної галузі Словаччини —

коналися щодо їх екологічності, бездоганної якості і були максимально задоволені, що не даремно потратили свої гроші. Виконавчий директор Маріан Франтішек Варголь додав: "Ми пишаємося тим, що продукція комбінату завжди потрібна людям, користується великим попитом і на прилавках не залежується".

Детальну презентацію підприємств акціонерного товариства — млину, хлібопекарні й кондитерської та макаронної фабрики — з описом виробничого процесу та демонстрацією продукції (зокрема, на виставковому презентаційному стенді були представлені різноманітні макаронні вироби) провів інженер фірми Йозеф Кремпаскі.

У прагненні налагодити добрі взаємокорисні відносини з українцями представники словацького підприємства насамперед хочуть знайти партнерів для продажу своєї продукції у нашій країні. Наступним кроком має стати створення спільного підприємства. На їхню думку, це має полегшити реалізацію продукції в Україні. А в тому, що вона матиме попит, словаки не сумніваються. Тим більше, словацькі підприємці пропонують розширити асортимент своїх виробів спеціально для українського споживача.

Закарпатські приватні підприємці та представники фірм ТОВ "МВМ Маркет торг", ПП "Цех напівфабрикатів "Макуха", Ужгородське міське споживче товариство, ПП "Данко" з обласного центру, СП "Інтер-Пак" з Чопа, ТОВ "Хустхліб" із Хуста, що брали участь у презентації, на професійному рівні обговорювали конкретні можливості взаємодії з сусідами-словаками. Бо, як зауважив консул, керівник торговельно-економічного відділу Генконсульства СР в Ужгороді Владімір Лаво, шкода не використати таку гарну пропозицію: і продукція словаків смачна та якісна, і відстань зі Спішска Нова Вес до Закарпаття невелика, що вагомо скоротить транспортні витрати. Та й взагалі, найкраще мати справу з добрими сусідами, в яких надзвичайно схожі смаки й уподобання, що формувалися впродовж багатовікового періоду співжиття.

А тим часом, і вітчизняні, і словацькі підприємці покладають неабиякі надії на здійснення позитивних зрушень у зовнішньоекономічній політиці своїх держав, що сприяли б створенню кращих, порівняно з нинішніми, умов ведення міжнародного бізнесу.

Юрій Чейпеш, "ДВ".

пройшов довгий шлях перетворення: від млина до розвинутої мережі зерноприймальних, борошномельних, хлібопекарних, кондитерських, макаронних заводів. Його успішну роботу забезпечують висока культура виробництва, чітке дотримання технологічного процесу, постійне оновлення матеріальної бази, впровадження прогресивних сучасних технологій та обладнання. Підприємство сертифіковано за міжнародними стандартами SGS. Асортимент його виробів — борошна, хліба, булок, кнедлів, кондитерських солодошів, макарон і спагеті — зростає і змінюється залежно від попиту. Навіть найвимогливіші гурмани високо цінують прекрасні смакові якості й естетичне оформлення продукції словаків. Вона знайшла визнання не тільки у своїй країні: виготовлені за оригінальними рецептами з найкращих сортів пшениці та жита вироби експортуються в Чехію, Латвію, Польщу, Естонію.

Здобуття ринку і довіри споживача через якість і постійне вивчення попиту — головний принцип нашої роботи, — наголошує, представляючи фірму, голова правління Петер Слімак. — Компанія дотримується важливого правила: виробляти найкращу продукцію. Аби покупці, придбавши наші вироби, пере-

КОМЕРЦІЙНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ ФІРМ

АВСТРІЯ

MCE Stahl und Maschinenbau GmbH. Машинобудування, виробництво сталевих конструкцій. Налагодження зв'язків зі спорідненими підприємствами з метою розміщення замовлень на виробництво окремих конструкцій за кресленнями.

Xenon Architectural Lighting. Компанія, що спеціалізується на освітленні, зацікавлена у встановленні контактів із виробниками сталевих листів.

Geralds Strumpfgruben Handels GmbH. Компанія пропонує спеціалізованим підприємствам комплексне виробниче та пакувальне обладнання, що було в користуванні, з метою виробництва жіночих колготок (потужність обладнання – 25 млн. шт. в рік) та зустрічної поставки кінцевої продукції за схемою бартерної оплати.

Adolf Ribisel. Пошук постачальників залізничних колій та шроту, міді в чушках і гранулах, мідного дроту, нікелю, алюмінію, глинозему, залізної руди, дизелю та мазуту.

Alpenland Holzpellets. Встановлення зв'язків із виробниками з метою налагодження поставок дерев'яних палет.

Max Haber KG. Співпрацюватиме з виробниками та постачальниками кролячих шкур.

Anstoss Regelgeräte GmbH. Має намір налагодити на спеціалізованому підприємстві виробництво паяних частин для побутових запальничок за давальницькою схемою.

НІМЕЧЧИНА

AgriMedia GmbH. Налагодження зв'язків з аграрними підприємствами, що спеціалізуються на вирощуванні зерна, картоплі та інших с/г культур).

Velasco-Martinez. Встановлення коопераційних зв'язків із підприємствами, що виготовляють дерев'яні меблі (столи, стільці та ін.) з метою поставки в Іспанію.

Reyher. Закупівля великих партій деталей для кріплення (гвинтів, болтів, шайб, клепок та ін.).

Marcon GmbH. Шукає виробників рослинної олії з метою закупівлі для промислових цілей.

Deloitte & Touche GmbH. Консалтингова компанія зацікавлена в налагодженні зв'язків з інвестиційними компаніями, що працюють у будь-яких галузях.

VoltaSoi Ltd. & Co. KG. Має намір співпрацювати на основі кооперації з виробниками сіліціуму (кремнію) та полісіліціуму.

Schwering & Hasse Elektrodraht GmbH. Виробник мідних дротів з емалевим покриттям зацікавлений у налагодженні зв'язків з українськими підприємствами.

Marinus A. Timmermans. Закупівля сіліціуму (до 50 т у місяць).

Herbert Zimmermann. Налагодження співпраці з будівельними підприємствами для подальшого виконання спільних проектів.

Osteoinductal International FZE. Реалізація широкого асортименту медичної продукції для стоматології.

Berufsförderungswerk Bau Sachsen e.v. Саксонське будівельне об'єднання професійного навчання співпрацюватиме з відомствами, підприємствами, учбовими закладами з метою проведення навчальних тренінгів для спеціалістів муніципальних адміністрацій, керівників спеціалізованих підприємств, фахівців у галузі градбудівництва, а також для сприяння налагодженню контактів із будівельними компаніями Німеччини.

Innovative Kunststoffaufbereitung GmbH & Co. KG. Налагодження коопераційних зв'язків із підприємствами переробної та хімічної галузей промисловості.

FG Franz Goessmann GmbH. Реалізація обладнання для знаходження механічних пошкоджень, техніки для переробки та очищення відпрацьованих вод, а також удосконалення й розширення існуючих гальванічних ліній.

IT Outsourcing/Offshoring Consultant. Співпраця з компаніями, що спеціалізуються на впровадженні інформаційних технологій.

Rowa Tunnelling Logistics AG. Співробітництво з підприємствами, які виробляють металопродукції, а також спеціалізуються на будівництві кранів.

MCC Menssing Chemiehandel. Має намір співпрацювати на основі кооперації з виробниками казеїну.

Victor Buyck Stahlbau GmbH. Налагодження співробітництва з підприємствами, що виготовляють металопродукції для будівництва мостів.

Christof Group. Налагодить контакти з підприємствами, що спеціалізуються з виробництва промислових трубопроводів і контейнерів із нержавіючої сталі та С-сталі, а також конструкцій зі сталі й алюмінію, – з метою розміщення замовлень на виробництво.

Englmayer GmbH. Експедиторська фірма запрошує до співпраці транспортні компанії для налагодження вантажних перевезень.

Günter Ch. Schadler. Пошук партнерів для організації поставок в Австрію дерев'яних будинків.

The Braintrust Company. Співпрацюватиме з виробниками меблів із бука з метою налагодження поставок до Австрії.

Dimoco GmbH. Надання комплексних послуг із комунікації, а також з розробки окремих програм для мобільних телефонів. Пошук партнерів із метою виходу на український ринок.

Phoenix Consulting. Співробітництво з метою надання консультаційних послуг щодо експорту та імпорту.

Hans Weber. Встановлення коопераційних зв'язків із виробниками дерев'яних будинків.

Zehetner Handels GmbH. Пошук виробників театральних крісел, стільців для внутрішнього та зовнішнього облаштування, сцен і трибун та інших конструкцій для технічного оснащення мовних заходів.

Euroimex Trading GmbH. Шукає виробників гранульованого корму, жому в брикетах.

Kayser Betten GmbH & Co. KG. Встановлення коопераційних зв'язків із виробниками дерев'яних ліжок для дітей.

Kompanie Ultramar Sievers & Co. GmbH. Шукає виробників заморожених грибів.

Binder International GmbH & Co. KG. Кооперація з підприємствами, які переробляють фрукти, овочі, а також виготовляють консерви та фруктові концентрати.

Markus Kanwischer. Співробітництво з компаніями, що займаються PHP, MySQL програмуванням та веб-дизайном.

Industriekeramik Hochrhein GmbH. Налагодження контактів із підприємствами, які виготовляють цирконоксид.

Esser-Werke GmbH & Co. KG. Імпорт металопродукції.

IKH. Закупівля сировини для виготовлення керамічного штукатурного порошку.

G. Kowalski-Consul. Встановлення контактів із фірмами, що працюють у туристичній сфері.

Omega Invest AG. Налагодження зв'язків із підприємствами з метою закупівлі сечовини.

Marius Turcku. Бажає співпрацювати з виробниками цементу.

Julius & Prögel Verschleißtechnik GmbH. Пошук партнерів – виробників бетонозмисувальних барабанів.

Stefan Keller. Хочє встановити зв'язки з консалтинговими компаніями з питань просування товарів на український ринок.

W. Klein. Кооперація з деревообробними підприємствами з метою закупівлі лісоматеріалів, організації поставок сировини для теплоелектроцентральної країни ЄС.

Kordoba GmbH & Co. KG. Налагодження зв'язків із дослідницькими організаціями у банківській сфері. Постачання програмного забезпечення для банків та інших фінансових установ.

Reiseagentur Scheufel. Має намір співпрацювати з українськими туристичними компаніями.

Holzindustrie Nahmtz. Закупівля жердинок (кілочків) із хвойних дерев для підв'язування саджанців дерев (120 тис. шт.).

Alvarez. Встановлення контактів із виробниками добрив, зокрема моноамоніумфосфату.

K. Arass. Пошук партнерів з метою закупівлі цукру.

King Foods. Налагодження коопераційних зв'язків із фірмами, що займаються постачанням рису.

Patrick Müller. Закупівля хутра овець і кіз, шкіри свиней і великої рогатої худоби.

Merdan Ali Bicakcioglu. Налагодження зв'язків із підприємствами з метою закупівлі сечовини.

Strutmann. Закупівля лісоматеріалів для декорацій (гілки ялинок, мох).

El-Daoud Trans GmbH. Закупівля кукурудзи.

■ **У Румунії** (в області Сату-Маре, поблизу українського кордону):

- завод із виробництва 96,5% спирту (30-35 тис. літрів за добу) з лінією розливу горілки та віскі;
- завод із виробництва кроне-проби для закупорювання скляних пляшок (2 млн. 500 тис. шт. за добу);
- дві потужні пилорами марки "Herkules" (60 куб. м за 8 год.) з великою кількістю запасних частин;
- нержавіючі насоси, різні нержавіючі ємності (16-20-25 тис. літрів);

Усе обладнання на заводах – німецького виробництва.

■ **В Угорщині** (16 км на південь від м. Будапешт, поблизу автотраси): виробничі площі (213 тис. кв. м) з будівлею офісу, що потребує ремонту. На території знаходяться 3 металеві ангари, 4 бетонні ємності, водяна башта. Підведено газопроводи. Можливе використання території як промислової зони, або для будівництва житлових споруд.

Тел./факс: + 40 261 768719. E-mail: johannlocker@yahoo.de

ЛАРИСА ІГНАТЕНКО-СТЕГУРА

Творчу діяльність як живописець розпочала в Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури на живописному факультеті реставраційного відділення, де навчалася з 1994 року після закінчення Ужгородського училища декоративно-прикладного мистецтва ім. А. Ерделі та річного стажування у творчій майстерні професора І. Юденка в Києві. 2001 року вступила до аспірантури Академії на відділення теорії, історії архітектури та синтезу мистецтва. Працює в техніці олійного живопису. Увагому доробку – робота над центральними живописними композиціями іконостасу в каплиці св. Тадея в Ужгороді, розпис плафону церкви св. Георгія в с. Кострино на Березнянщині, монументальна живописна робота в інтер'єрі п'єрерії "Сезар", живописне оформлення залів готель-ресторану "Камелот" у с. Кам'яниці Ужгородського району.

МИСТЕЦЬКА МАЙСТЕРНЯ

Дух ірраціоналізму, що несе в собі діяльність художника, зрозуміти нескладно: митець не займається виготовленням утилітарних засобів життя. Створення образу, фіксація особистого досвіду розуміння дійсності – ось коло його зацікавлень. Що, зрештою, робить його картину явищем унікальним. Її можна не помітити зовсім, а помітивши, зануритися в ідеальність запропонованої розмови.

Мову полотен, якою звертається до поціновувачів Лариса Ігнатенко-Стегура – молода миткиня з Ужгорода, можна прирівняти до музики: її варто слухати і співпереживати. Бо іноді значно важливіше те, з якими почуттями йдеш до людей. А картини пані Лариси випромінюють особливе світло, котре, звісно, можна пояснити впливом Київської живописної школи, що відзначається особливою емоційністю кольору і його світлоносністю, – позаяк саме в Києві продовжувала формуватися творча особистість художниці. Та, думається, творам притаманне світле тепло душі самої миткині, яке не виміряти жодними артмайстернями. Звідси – і вміння передати емоційний стан так, аби інша людина його відчула.

І це при тім, що свою живописну форму художниця втілює переважно у портреті й натюрморті. Щодо стильової характеристики творів, то тут домінує декоративно-реалістичне спрямування. Часто прослідковується стилізація елементів. Портрети мають виражені реалістичні тенденції. У кольоровому вирішенні миткиня уникає яскравих відвертих кольорів, надаючи перевагу складним відтінкам.

Широкі пластичні корпусні мазки, що переважають при моделюванні форми предметів натюрморту, набирають конкретних обрисів під впливом уяви авторки. Тоді народжується образ як пам'ять про побачене. Особливої лірики додає кольоровий підклад під живопис, так звана імпріатура, що формує загальний колорит.

Зображення жіночої оголеної натури подається через рух і гру кольору, світлотіньове моделювання форми та фону. Художниця щоразу прагне віднайти новий підхід – нові матеріали, фактури полотен, різноплановість композиції.

Окремим життям живуть квіти з полотен миткині. Їх не просто споглядаєш, їх відчуваєш. Приглушені фарби – як тонкий аромат, гра кольорових і світлових плям створюють витончене свято краси, що дає справжній емоційний заряд. І відчуття тепла та світла, що струмє із серця художниці. Воістину, муза знайшла оселю в її творчій майстерні.

ОСНОВНІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОСЛУГ

- ◆ Консультації з питань підприємницької, зовнішньоекономічної, інвестиційної діяльності в Україні та іноземних державах.
- ◆ Організація і проведення в Україні та за кордоном ділових місій, форумів, конференцій, семінарів.
- ◆ Сприяння українським та іноземним компаніям у пошуку партнерів, установах різних форм ділового співробітництва.
- ◆ Організація індивідуальних переговорів представників вітчизняних та іноземних підприємств і підприємницьких структур.
- ◆ Організація і проведення тематичних ділових зустрічей "Міжнародні контактні дні".
- ◆ Забезпечення функціонування постійно діючої виставки продукції закарпатських виробників.
- ◆ Представлення продукції і послуг суб'єктів підприємництва у розділі "Інтернет-виставка підприємств Закарпаття" веб-сайту Закарпатської ТПП.
- ◆ Організація поїздок на вітчизняні й зарубіжні виставки-ярмарки, бізнес-зустрічі, семінари, конференції.
- ◆ Організація презентацій вітчизняних та іноземних фірм, їх продукції і послуг.
- ◆ Маркетингові дослідження, інформування про кон'юнктуру внутрішнього і зовнішнього ринків.
- ◆ Експертиза якості, кількості, вартості, комплектності вітчизняних та імпортованих товарів, продукції, сировини.
- ◆ Підтвердження норм витрат сировинних матеріалів, засвідчення відсоткового ступеня використання сировини та рівня її вартості у загальній вартості готової продукції.
- ◆ Оцінка рухомого й нерухомого майна, земельних ділянок, майнових і немайнових прав, цінних паперів, інтелектуальної власності, бізнесу.
- ◆ Оцінка та визначення технічного стану транспортних засобів, машин, обладнання, механізмів.
- ◆ Засвідчення і видача сертифікатів про походження товарів, належність продукції власному виробництву.
- ◆ Надання усних консультацій з питань експертизи і сертифікації товарів.
- ◆ Розробка й оцінка бізнес-планів та інвестиційних проектів.
- ◆ Оформлення трансферу технологій, інтелектуальної і промислової власності, оцінка їх вартості та правовий захист.
- ◆ Надання юридично-правових послуг і консультацій в усіх сферах господарської діяльності.
- ◆ Розробка установчих документів для створення підприємств і організацій.
- ◆ Розробка та рецензування зовнішньоекономічних договорів (контрактів).
- ◆ Консультації з питань міжнародного комерційного арбітражу, підготовка матеріалів до розгляду в МКАС при ТПП України.
- ◆ Розгляд і вирішення спорів Третейським судом при Закарпатській ТПП.
- ◆ Проведення експертизи документів на випадок настання форс-мажорних обставин, підтвердження настання форс-мажорних обставин суб'єктам підприємницької діяльності України.
- ◆ Юридичне забезпечення провадження інвестиційної діяльності.
- ◆ Сприяння у підготовці документів на реєстрацію знаків для товарів і послуг у Держдепартаменті інтелектуальної власності.
- ◆ Підготовка та оформлення документації для вступу в члени Асоціації товарної нумерації України "ЕАН-УКРАЇНА", на присвоєння товарам штрихових кодів і занесення інформації в електронну базу даних.
- ◆ Надання довідок про ціни на товари на вітчизняному й світових ринках.
- ◆ Визначення кодів товарних номенклатур зовнішньоекономічної діяльності.
- ◆ Підготовка довідкової інформації про ділові заходи в Україні та за кордоном.
- ◆ Надання адресних, фірмових і бізнес-довідок про українські й зарубіжні підприємства.
- ◆ Внесення інформації про підприємство до Недержавного реєстру українських підприємств у ТПП України.
- ◆ Виконання письмових перекладів усіх видів документації з іноземних мов та іноземними мовами, легалізація (завірення) перекладу, забезпечення усних перекладів при проведенні переговорів.
- ◆ Організація і проведення навчання, підготовки та перепідготовки кадрів, а також проведення мовних курсів для керівників бізнесових структур та перекладачів.
- ◆ Ксерокопіювання в різних форматах, завірення ксерокопій документів.
- ◆ Забезпечення рекламної діяльності підприємств в Україні та за кордоном, розповсюдження комерційних пропозицій за допомогою друкованих і електронних засобів системи ТПП України.
- ◆ Видання інформаційно-рекламного бюлетеня Закарпатської ТПП "Діловий вісник".
- ◆ Розміщення у "Діловому віснику" ілюстрованих рекламних матеріалів підприємств і організацій.
- ◆ Виготовлення інформаційно-рекламних каталогів ділових заходів, рекламних проспектів, буклетів та ін.

З НАМИ У МАЙБУТНЄ

